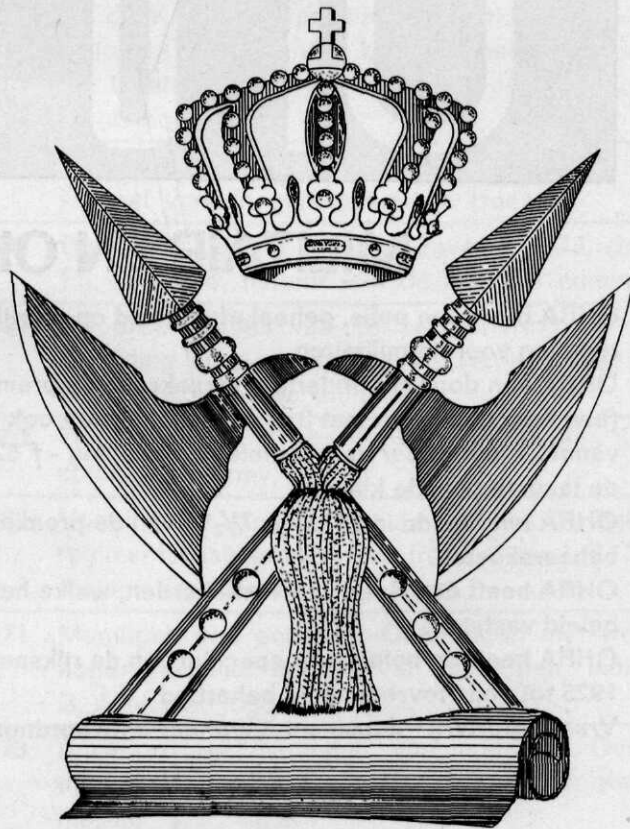

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIELE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

ET INTER ARMA VIGENT LEGES

25 jaar
Militair-Juridische
Dienst

(zie blz. 535)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der infanterie

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

M. W. A. Weers
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

H. A. Baaij
luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

ir. H. Lankhorst
kolonel van de technische staf

A. Majjers
kolonel der artillerie

G. A. Numan
brigade-generaal der fuseliers

CORRESPONDENTIE

Adm. Militaire Spectator
p/a Bureau Voorlichting MvD,
Spui 32, Den Haag.
Tel.: (070) 72 14 64

ABONNEMENTEN:

f 25,— per jaar
buitenland f 30,— per jaar
losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Frankenhorst 28, Sassenheim
Tel.: (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

inhoud

- 534** Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
- 535** 1949-1974: 25 jaar MJD, „de wetsrol tussen de hel-lebaarden”
- 537** Geautomatiseerde bestuurlijke informatieverzorging bij de Klu, 2. Toepassingsmogelijkheden in de operationele sector onder oorlogsomstandigheden, door L. Oosters, luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht
- 542** De Guardia di Finanza, door J. de Lange, luitenant-kolonel van de geneeskundige troepen
- 547** Beleg en herovering van Grave in 1674, door J. A. Ph. Laguette, majoor van de militaire administratie
- 557** De problematiek van de pensionering en de voorbereiding erop, door K. J. R. Terpstra, kapitein vsd van de Koninklijke luchtmacht
- 563** The Regiment of the Roses, by Norman L. Dodd, colonel UK Army, retired
- 567** Vorming en handhaving van tradities bij het Garderegiment Fuseliers Prinses Irene, door J. F. Spiering, majoor der fuseliers.
- 571** Meningen van anderen: Oefeningen met troepen in hoger verband, door J. van der Spek, lkol inf, en G. A. Numan, bgen fus
- 573** Antwoord op meningen van anderen: Oefeningen met troepen in hoger verband, door W. Kamminga, maj inf
- 575** Nieuwe uitgaven
- 576** Uit de vakpers: Zienswijze van de Sovjets op gevechten in steden

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 67050(51.14/29). Bevordering, benoeming, tijdelijke benoeming en terugstelling van dienstplichtig personeel der Koninklijke landmacht (herdruk).

LaO 74012(55.73/13)/LuO 74508(55.73/11). Verstrekking van voeding in vredestijd.

LaO 74013(55.5/77)/LuO 74509(55.5/74). Aanvullende verzekering tegen ziektekosten van gezinsleden van militairen wegens verblijf buiten Nederland.

LaO 74008(55.3/166). Speelautomaten.

LaO 56240(53/20). Beoordelingsvoorschrift kader landmacht (herdruk).

LaO 59058(78/167). Voorschrift opleiding tot opzichter van fortificatiën en technisch opzichter landmacht (herdruk).

LuO 66509(51.14/27). Bevordering, (tijdelijke) benoeming, terugstelling in rang en ontheffing van de opleiding van dienstplichtig personeel der Koninklijke luchtmacht (herdruk).

LaO 68038(83.1/12)/LuO 68561(83.1/12). N.V. Nederlandse Spoorwegen, reisfaciliteiten (herdruk).

LaO 74014(51.2/106). Groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof voor dienstplichtigen der Koninklijke landmacht.

LaO 74015(55.17/86). Regeling tegemoetkoming studiekosten voor beroepsmilitairen van de Koninklijke landmacht die worden benoemd tot officier voor speciale diensten.

LaO 74016(78/405). Voorschrift opleiding algemene ontwikkeling voor benoeming tot officier voor speciale diensten landmacht.

LaO 74017(78/406). Voorschrift initiële opleiding officieren voor speciale diensten.

LaO 74018(81/15x)/LuO 74510(81/15w). Voorschrift reizen en oefeningen buitenland (ROB) (herdruk i.v.m. wijzigingen).

LaO 74020(55.71/1p)/LuO 74512(55.71/p). Wijziging schadeloosstelling vordering motorvoertuigen.

★

Lamed 038-73(23.1/71). Instelling commissie van advies voor benoeming bij een der dienstvakken van de officieren voor speciale diensten, het dienstvak van officieren van fortificatiën en een der dienstvakken van officieren technisch-opzichter (herdruk).

Lamed 031-74(78/382d). Cursus Stafdienst aan de Hogere Krijgsschool.

Lamed 032-74(02/33a). Aanwijzing

strafbevoegdheid commandant KI-detachement Sahel.

Lamed 033-74(57/73). Dagelijks tenue Milva.

Lumed 522-74(51.13/6k). Benoeming tot officier bij de dienstgroep van de officieren van de Koninklijke luchtmacht.

Lamed 034-74(55.3/168)/Lumed 523-74(55.3/165). Schermwedstrijden KOS 1975.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 2-1351/1. Supplement op het handboek voor het dienstplichtig kader, wapen- en schietopleiding handvuurwapenen en lichte groeps wapenen, 2e druk. Deze nieuwe druk is noodzakelijk geworden in verband met de nodige aanvullingen op de 1e druk van dit voorschrift. In deze nieuwe druk zijn tevens de belangrijkste draagbare wapenen opgenomen die buiten het ressort van 1 LK in gebruik zijn, namelijk: karabijn .30 inch M1; geweer Garand .30 inch M1; mitrailleur Bren .303 inch; terugstootloze vuurmond 57 mm M18 en M18A; geweergranaat ATB nr 4 en oefengeweergranaat nr 18. De 1e druk is hiermee vervallen.

4e opgave van wijzigingen op VS 17-227/3 (Handboek schutter tank AMX-13). Deze wijziging is noodzakelijk geworden door het in gebruik nemen van de kanonsimulator.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

1949-1974: 25 jaar MJD, „de wetsrol tussen de hellebaarden”

* * In een zo omvangrijke en complexe organisatie als de krijgsmacht kan onmogelijk worden voorkomen dat het ene wapen of dienstvak aanzienlijk vaker en langer in het licht van de publiciteitsschijnwerpers treedt dan het andere. Het, noodzakelijkerwijs, uitgesproken dynamische karakter van een grote oefening in nationaal of internationaal verband leent zich uiteraard beter voor beeldbuis en voorpagina dan het veel minder spectaculaire, maar nochtans even essentiële, functioneren van een soepel werkend staforgaan met welks aard het nu eenmaal niet strookt opzien te baren of aan de weg te timmeren.

Er zal dan ook, over het algemeen, weinig aanleiding worden gevonden tot het „in centre-stage” plaatsen van hen aan wie men de bijrollen lijkt te hebben opgedragen: zij kunnen slechts in het gunstigste geval een bescheiden deel van de bloemen in ontvangst nemen wanneer er zich een bijzondere gelegenheid voordoet, zoals bijvoorbeeld een jubileum. Misschien zijn zij zelfs dan niet ingenomen met de ophef rond hun persoon, maar het zou toch wel als een ernstige nalatigheid moeten worden gezien als ook dán nog werd verzuimd een verdienstelijke medewerker voor het voetlicht te halen. Het is mede daarom dat in deze kolommen gaarne aandacht wordt besteed aan de herdenking van belangrijke momenten uit de geschiedenis van de krijgsmacht en haar deelorganisaties. Daarbij weegt de leeftijd van de jubilaris minder zwaar dan de simpele wens een gelegenheid te vinden om hem de verdiende hulde te brengen.

Een dergelijke gelegenheid nu blijkt zich te hebben voorgedaan op 1 mei van dit jaar, zonder dat daaraan overdreven veel ruchtbaarheid werd gegeven: het 25-jarige bestaan van het Dienstvak van de Militair-Juridische Dienst. De officiële grondslag voor deze feestelijke herdenking is te vinden in de Ministeriële Beschikking van 25 april 1949, welke is uitgegaan van het Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G2, onder nummer 1002, en opgenomen in de Legerorders 1949 on-

der no. 88 L-LM. In deze beschikking staat onder meer te lezen:

De Minister van Oorlog, overwegende de wenselijkheid over te gaan tot het oprichten van . . . het Dienstvak van de juridische dienst, . . .

Gelet op het gestelde in het Koninklijk Besluit van 27 September 1946, nr. 27; bepaalt:

- 1. Op 1 Mei 1949 worden geacht te zijn opgericht . . . het Dienstvak van de juridische dienst;*
- 2. Zodra de wettelijke bepalingen zulks toelaten zullen door de zorg van de Adjudant-Generaal worden ingedeeld: . . .*

bij het Dienstvak van de militair juridische dienst het daartoe in aanmerking komend personeel van: het Hoog militair gerechtshof, het Kabinet van de Minister van Oorlog, het Hoofdkwartier van de Generale Staf, de Staf van een militair gewest, een krijgsraad, een krijgsraad te velde.

Het zal de opmerkzame lezer niet zijn ontgaan dat in de aanhef van het document aan het dienstvak de naam wordt gegeven van „het Dienstvak van de juridische dienst”, doch dat daarna de personeelsindeling wordt geregeld „bij het Dienstvak van de militair juridische dienst”. Ongetwijfeld zou het interessant kunnen zijn, een discussie op touw te zetten over de vraag of nu sindsdien alle betrokkenen zijn geplaatst, overgeplaatst, bevorderd of ontslagen bij een niet bestaand dienstvak, dat desondanks voorspoedig is opgegroeid en in ruime kring erkenning en waardering heeft gevonden.

Hoe het ook zij, het staat wel vast dat met de oprichting van het dienstvak werd voorzien in een behoefte. Een summiere schets van de geschiedenis moge dat verduidelijken.

Vóór de Tweede Wereldoorlog kende onze krijgsmacht reeds een twee jaar durende universitaire opleiding voor meer uitgebreide juridische vorming van beroepsofficieren. Bovendien was er, sinds het midden van de dertiger jaren, het Dienstvak van de Reserve Officieren voor Algemene

Dienst, waarvan ook verscheidene juristen deel uitmaakten en waaruit in oorlogstijd de noodzakelijke aanvulling van het militair-justitiële apparaat zou moeten komen. Voor de juridische functies beschikte men derhalve over enerzijds beroepsofficieren die niet een volledige rechtenstudie hadden gevolgd, en anderzijds reserve-officieren wier militaire opleiding of ervaring vaak ontoereikend waren. Die onbevredigende situatie werkte nog door, toen na de oorlog onze krijgsmacht opnieuw moest worden opgebouwd, op aanzienlijk grotere leest bovendien. Weliswaar slaagde men erin, al improviserende het merendeel der problemen bevredigend op te lossen, maar het was niet raadzaam, daarop een systeem te baseren; de militair-juridische organisatie hing dan ook, vooral wat de mobilisatievoorbereiding betreft, nog steeds in de lucht. Daarin kon echter weldra verbetering worden gebracht toen de Chef van de Generale Staf tevens Bevelhebber der Landstrijdkrachten werd, en als zodanig Commandierend Generaal. Dat bracht het gehele militair-juridische takenpakket onder zijn verantwoordelijkheid, weshalve in zijn staf een daarmee belast orgaan moest worden ingebouwd. Uit die nucleus zou later het dienstvak groeien.

In de eerste naoorlogse jaren kon vrij gemakkelijk worden voorzien in de behoefte aan beroepsofficieren-jurist. Niet alleen hadden verschillende officieren inmiddels een volledige rechtenstudie gevolgd ter overbrugging van de tijdelijke stilstand in hun militaire loopbaan, maar bovendien hadden tal van reserveofficieren zó lang het uniform moeten dragen dat zij aan het opbouwen van een burgercarrière nauwelijks waren toegekomen, terwijl hun militaire ervaring, gevoegd bij hun juristenkwaliteit, hen alleszins aanvaardbaar maakte voor het beroepsofficierschap. Een nadeel van deze vrij snelle opbouw van het bestand aan beroepsofficieren-jurist was wel, dat er van een piramidale opbouw in rangen en leeftijden moeilijk kon worden gesproken. Bovendien moest worden voorzien in een regelmatige instroming voor de toekomst, alsmede in een redelijke carrièregang.

Voor dat laatste had gemakkelijk tot struikelblok kunnen worden. Immers, om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen dient de officier te voldoen aan bepaalde specifieke eisen van zijn wapen of dienstvak. Met name de eis van praktische dienst zou onoverkomelijke problemen stellen aan hen die in een specialistische functie werkzaam waren en niet wensten te berusten in een „afstraffen van hun specialisatie”. Het kon dan ook niet anders of er móést wel een afzonderlijk dienstvak in het leven worden geroepen. Dat dienstvak is de thans jubilerende Militair Juridische Dienst, die reeds 25 jaar lang op voortreffelijke wijze heeft gefunctioneerd. De kwaliteit daarvan is verzekerd doordat hoge eisen worden gesteld aan allen die tot dit dienstvak mogen gaan behoren: uitsluitend uit de troep gerecruteerde officieren worden toegelaten die in het bezit zijn van de hoedanigheid van meester in de rechten, en die kunnen bogen op een militaire ervaring van ten minste 5 jaren dienst als officier (LaO 54133 code 78/13).

Daarnaast én daarboven staat echter een eis die steeds voor het dienstvak is blijven gelden sinds de eerste directeur, mr. H. H. A. de Graaff, die op 19 februari 1949 in een causerie voor de Militair Rechtelijke Vereniging als volgt formuleerde:

Ook in de M.J.D. zal een ieder er zich bij voortduring van bewust moeten zijn, dat die dienst er is voor het leger, voor de troep, en niet omgekeerd. De nog wel eens aanwezige ergernis over fouten, bij de troep gemaakt, zal moeten plaats maken voor de gezindheid om te willen helpen, om de moeilijkheden van de troep en van de troepencommandanten te leren kennen en begrijpen, om medewerking te verlenen waar die nodig kan zijn. Kortom, de Dienst zal werkelijk moeten dienen.

Welnu, dié richtlijn heeft de MJD nooit uit het oog verloren. Het past ons, voor dat dienen onze waardering uit te spreken aan de voor het voetlicht gehaalde jubilaris, en daaraan de wens toe te voegen dat het dienstvak nog tot in lengte van jaren op deze basis moge blijven functioneren!

Geautomatiseerde bestuurlijke informatieverzorging bij de Klu

2. Toepassingsmogelijkheden in de operationele sector onder oorlogsomstandigheden

L. Oosters

luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

In het eerste deel van deze bijdrage (*Mil. Spect.* 143(1974)(11)519) werd de ontwikkeling geschetst van de bestuurlijke informatieverzorging (BIV) bij de Klu. De in bedoeld artikel beschreven geautomatiseerde informatiesystemen, die primair bestemd zijn voor gebruik in vreedstijd, hebben een belangrijk aandeel in:

- a. een effectievere en snellere informatievoorziening met betrekking tot een aantal logistieke en personele aspecten;
- b. een kwaliteitsverbetering van de materieelvoorziening;
- c. besparingen in de exploitatiesector.

De thans bij de Klu geautomatiseerde informatiesystemen leveren derhalve een aandeel in de instandhouding en de hierop aangepaste ondersteuning van de Klu in vreedstijd.

Een goede uitvoering van de instandhoudings- en ondersteuningstaken in vreedstijd is een voorwaarde voor een doeltreffende inzet van de krijgsmacht in oorlogstijd. Dit betekent voor de Klu de inzet van de wapensystemen waarmee de Klu is uitgerust. Deze wapensystemen zijn thans de vliegtuigen F-104 Starfighter, NF-5 Northrop, F-27 Friendship/Troopship en de geleide wapens Nike en Hawk. Voor de oorlogstaak, die uiteraard voor een krijgsmacht te allen tijde centraal staat, zijn natuurlijk ook informatiesystemen onontbeerlijk. Deze systemen moeten een bijdrage leveren aan de doeltreffende inzet van de krijgsmacht en de hiervoor noodzakelijke directe ondersteuning.

Bij de hier bedoelde informatiesystemen dient niet uitsluitend te worden gedacht aan gegevens betreffende het nodige en beschikbare personeel en materieel, maar ook en vooral aan actuele „intelligence“- , weer- en andere relevante informatie.

De recente ontwikkelingen bij de Klu aangaande deze systemen en het mogelijke gebruik daarbij van automatische hulpmiddelen, vormen het onderwerp van dit deel van deze bijdrage.

„Operationele” versus „administratieve” automatisering?

Om aan de informatiebehoefte onder oorlogsomstandigheden te kunnen voldoen moeten grote hoeveelheden gegevens worden verzameld, vastgelegd, verwerkt en in een voor beoordeling geschikte vorm ter beschikking worden gesteld van zowel civiele als militaire autoriteiten. De op deze wijze verkregen informatie vormt een belangrijk hulpmiddel voor besluitvormings- en consultatieve processen bij het besturen van militaire verrichtingen. Dit blijkt ook uit de in NAVO-verband aanvaarde definitie van het begrip „Command, Control and Information System” (CCIS) waarin sprake is van het verstrekken van informatie aan functionarissen op alle niveaus in de organisatie, noodzakelijk voor planning, bevelvoering en leiding van militaire verrichtingen. Deze informatiesystemen zijn gestructureerd met dezelfde elementen die reeds bekend zijn uit de in de eerste bijdrage gehanteerde omschrijving van het begrip BIV.

De informatiesystemen (al of niet geautomatiseerd) nodig voor de uitoefening van de commando- en bevelvoeringsfuncties, zijn derhalve bestuurlijke informatieverzorgende systemen. Overigens worden deze systemen nog veelal aangeduid als behorende tot de „operationele” automatisering, in tegenstelling tot die, beschreven in de eerste bijdrage, welke men gewoonlijk nog rangschikt onder de „administratieve” automatisering. De systemen van beide gebieden maken bij automatisering niet alleen gebruik van soortgelijke apparatuur en programmatuur, maar worden ook met behulp van dezelfde technieken ontwikkeld; voorts is de organisatorische aanpak identiek en ook wordt dezelfde automatiseringsdeskundigheid vereist. Daarenboven zullen in het kader van de commando- en bevelvoeringsfuncties de puur militaire gegevens in relatie tot personeels- en materieelgegevens moeten worden verwerkt en gepresenteerd.

Deze functies vereisen derhalve systemen waarin zowel zg. „operationele” als zg. „administratieve” gegevens moeten worden geïntegreerd. Op deze gronden is het tot nu toe gehanteerde onderscheid tussen „operationele” en „administratieve” automatisering onjuist. Daarom zal verder in het kader van dit artikel, evenals in de Defensienota, dit onderscheid worden verlaten.

Operationeel Management Informatie Systeem

Achtergrond voor de ontwikkeling

Enkele jaren geleden werd door de NAVO de eerste aanzet gegeven tot het nagaan van de toepasbaarheid van geautomatiseerde systemen ten behoeve van commando- en bevelvoeringsfuncties. De in dat verband gehouden onderzoeken waren op verschillende punten van belang voor de ontwikkelingen op dit gebied bij de Klu. Allereerst werd aangetoond dat de bestaande conventionele systemen door toepassing van automatische hulpmiddelen in aanzienlijke mate konden worden verbeterd.

De voornaamste aspecten betroffen:

- a. de zeer snelle sorteerfaciliteiten naar diverse gezichtspunten van grote hoeveelheden gegevens, hetgeen onder meer van belang is op het terrein van de „intelligence”;
- b. de mogelijkheid om een zelfde gegeven slechts éénmaal vast te leggen terwijl het toch voor verschillende toepassingen beschikbaar is (databanken) (hierdoor wordt redundantie van gegevens vermeden terwijl tevens de gegevensbeveiliging wordt bevorderd);
- c. de zeer snelle uitvoering van berekeningen en/of logische verwerkingen, waardoor bijvoorbeeld de radioactieve straling en prognoses met betrekking tot fall-outgebieden zeer vlug kunnen worden bepaald;
- d. het met hoge snelheid kunnen terugvinden en presenteren van gegevens; hierdoor kan dus op ieder moment actuele informatie worden verkregen omtrent inzetbaarheid van eenheden, de positie van strijdkrachten, verplaatsingsvoorspellingen, potentiële doelen voor eenheden, logistieke situatie enz.;
- e. de mogelijkheid om verscheidene gebruikers tegelijkertijd van dezelfde actuele informatie te voorzien, hetgeen vooral ten tijde van verhoogde spanning met het oog op het zogenaamde „crisis management” belangrijk is.

In het algemeen bleek de verwachting gerecht-

vaardigd dat, door het toepassen van elektronische informatieverwerkende apparatuur op dit gebied, veel beter aan de zich voortdurend toespitsende eisen van actualiteit, reactiesnelheid, correctheid, relevantie, presentatie en verspreiding kon worden voldaan.

Een tweede voor de Klu van belang zijnd resultaat van het gehouden NAVO-onderzoek betrof de aanvaarding van de „NATO Command, Control and Information System”-conceptie (NCCIS-conceptie). Dit impliceerde o.m. dat de Klu zich zag geplaatst voor een problematiek met betrekking tot:

- a. aansluiting van de operationele Klu-onderdelen op de desbetreffende NCCIS-sector, daar dit een nationale verantwoordelijkheid is;
- b. het op een geheel andere wijze verstrekken aan de NAVO van informatie, relevant voor de inzet en directe ondersteuning van de onder NAVO-bevel geplaatste wapensystemen van de Klu;
- c. het leveren van een actieve bijdrage in verschillende NAVO-organen aan de ontwikkeling van de internationale segmenten van de NCCIS.

Alles te zamen vormde dat, naast reeds op dit gebied onderkende mogelijkheden, aanleiding voor de Klu om in 1973 een vooronderzoek te doen instellen naar de toepassingsmogelijkheden van moderne informatiesystemen ten behoeve van het operationele management.

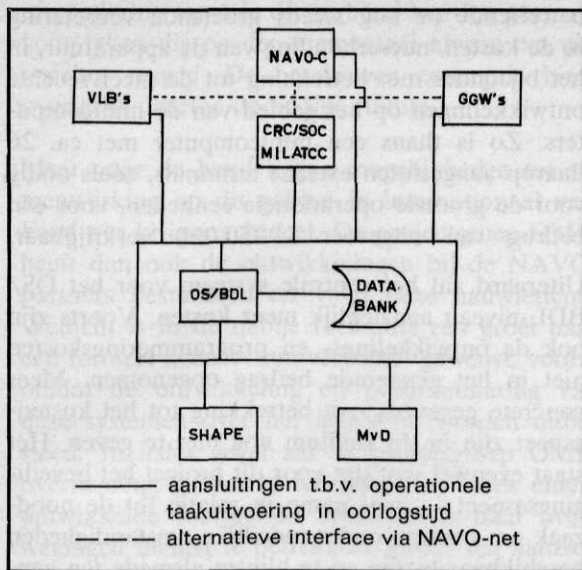
Vooronderzoek

Voor dit doel werd een projectgroep Operationeel Management Informatie Systeem (OMIS) benoemd. Deze projectgroep, die interdisciplinair is samengesteld, heeft tot taak:

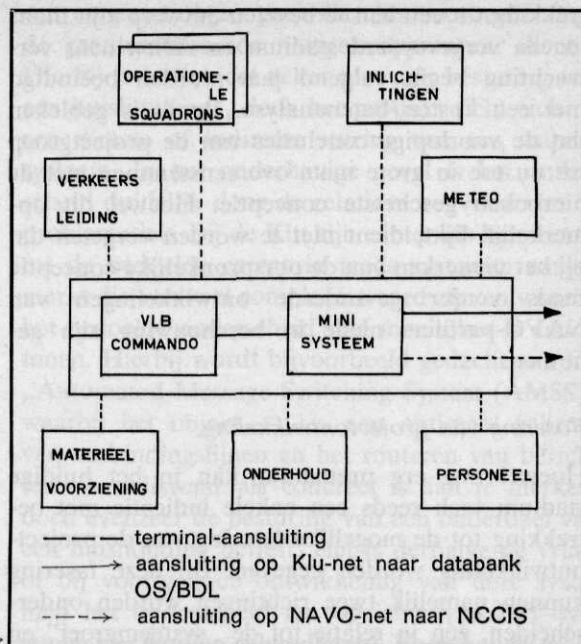
Het huidige proces van inzet en directe ondersteuning van de wapensystemen in de Klu onder oorlogsomstandigheden te analyseren en vast te stellen of, en zo ja op welke punten dit proces verbetering behoeft.

Voorts dient door de projectgroep een zodanige kosten/batenanalyse te worden samengesteld dat daarop een beslissing ten aanzien van de realisering van het ontworpen systeem kan worden gebaseerd.

Opgemerkt dient te worden dat de groep slechts een advies aan de leiding uitbrengt, en dat hierin eveneens aanbevelingen moeten voorkomen omtrent de toepassing van niet-automatische hulpmiddelen, voor zover deze doelmatiger dan automatische hulpmiddelen worden geacht.

Afb. 1 Schematische voorstelling ontwerp OMIS

Afb. 2 Ontwerp schematische voorstelling OMIS/vliegbases

Mogelijke systeemconceptie

Hoewel uit de resultaten van het vooronderzoek pas zal blijken voor welk systeemontwerp definitief moet worden gekozen, wordt op grond van soortgelijke ontwikkelingen bij sommige NAVO-partners gedacht aan een systeemconceptie zoals schematisch in afb. 1 is aangegeven.

Bij het beschouwen van dit schema moet worden gedacht aan een Klu-ringnet van datatransmissiefaciliteiten, waarop bij de operationele Klu-onderdelen minicomputers en bij de Oorlogsstaf BDL (OS/BDL) terminals en een grote computer met databankvoorzieningen zijn aangesloten. Voorts voorziet het systeem in een directe koppeling van de operationele Klu-onderdelen — te weten de vliegbases (VLB's), de groepen geleide wapens (GGW's) en de Control Reporting/Sector Operation en Military Air Traffic Control Centres (CRC/SOC MILATCC) — met de betrokken NAVO-commandant (NACO-C), waardoor de aansluiting wordt verkregen op de sector van de NCCIS die de „command and control“-functie over de KLU-eenheden uitoefent. Ten slotte voorziet het schema in aansluitingen op BDL-niveau met SHAPE en het Nederlandse ministerie van defensie, ten behoeve van de externe informatie-uitwisseling. Dit in verband met de uitvoering van de nationale ondersteunende en adviserende BDL-taken.

Bij de operationele onderdelen wordt, in het kader van OMIS, gedacht aan een als databank georga-

niseerd informatiebestand dat op de daar geplaatste minicomputer wordt bijgehouden. Dit bestand dient in „real time“ beschikbaar te zijn, zowel voor het aanbrenen van bestandswijzigingen als voor het opvragen van nodige informatie. Voor dit doel zal een aantal terminals op het systeem van het onderdeel worden aangesloten, die dan tevens kunnen worden benut om geprogrammeerde berekeningen en signaleringen door het systeem te laten uitvoeren. In afb. 2 is schematisch een voorstelling gegeven van een mogelijke OMIS-realisering op een vliegbasis.

De hierbij vermelde squadrons en diensten zijn via terminals aangesloten op de minicomputer. Door de directe koppeling van de onderdelen met het OS/BDL-systeem zal de centrale databank automatisch de actuele gegevens, zij het in gecomprimeerde vorm, van de decentraal opgestelde systemen kunnen bevatten. Deze opzet biedt tevens de mogelijkheid dat de onderdelen, voor zover nodig en daartoe geautoriseerd, gebruik kunnen maken van centraal opgeslagen externe informatie.

Voortgang van het onderzoek

De hiervoor beschreven conceptie is niet meer dan een mogelijke ontwikkeling, en de resultaten van het vooronderzoek, dat nog niet is afgesloten, moeten tot een definitief voorstel leiden. De projectgroep heeft in het kader van dit onderzoek inmiddels de inventarisatie van de bestaande informatiesystemen, alsmede de analyse daarvan, voltooid. De creatieve werkzaamheden met be-

trekking tot een aan te bevelen ontwerp zijn thans in een vergevorderd stadium en zullen naar verwachting begin volgend jaar worden beëindigd met een kosten/batenanalyse. Reeds is gebleken dat de voorlopige conclusies van de projectgroep tot nu toe in grote mate overeenstemmen met de hierboven geschetste conceptie. Hoewel dit opmerkelijk lijkt, dient niet te worden vergeten dat bij het uitwerken van de oorspronkelijke conceptie reeds verder gevorderde ontwikkelingen van NAVO-partners mede in beschouwing zijn genomen.

Fasering van projectontwikkeling

Hoewel nog erg prematuur kan in het huidige stadium toch reeds een enkele indicatie met betrekking tot de mogelijke fasering van de projectontwikkeling worden gegeven. Bij deze fasering kunnen namelijk twee richtingen worden onderscheiden, één in relatie tot de „systeemgroei” en een andere verband houdende met de organisatie van de Klu. De „systeemgroei” van het operationele systeem zal om een soortgelijke fasering vragen als het geval is bij de informatiesystemen voor vreedstijd, met name een groei van registratieve naar bestuurlijke functies. De organisatorische fasering zal vermoedelijk lopen van onderdeel- naar OS/BDL-niveau. De hierbij te hantieren matrix zal nog moeten worden vastgesteld en de daarin op te nemen prioriteiten moeten worden bepaald. Verwacht mag worden dat, indien tot invoering van het onderwerpelijke systeem wordt besloten, de hoogste prioriteit zal worden toegekend aan een registratief systeem bij de belangrijkste operationele vliegbases. Van veel belang hierbij is de voortgang van het relevante NCCIS-project, omdat door de Klu zal moeten worden voldaan aan de door de NAVO in dit verband te stellen eisen. Ondanks de hierbij opgetreden vertragingen wordt een begin van de implementatie bij de vliegbases van de Klu in 1976 zowel technisch als organisatorisch nog tot de mogelijkheden gerekend.

Systeemkosten

Ook voor het kostenaspect moet worden gesteld dat eerst na voltooiing van het vooronderzoek een redelijk betrouwbare kostenraming kan worden opgesteld. Zeker in deze tijd zullen de met het project gemoeide kosten een zeer belangrijke factor zijn bij de beslissing om al dan niet tot realisering over te gaan. In dit verband wordt herinnerd aan het gestelde in het eerste deel van dit artikel

betreffende de nog steeds groeiende verbetering in de kosten/nutverhouding van de apparatuur, in het bijzonder met betrekking tot de meer recente ontwikkelingen op het gebied van de minicomputers. Zo is thans een minicomputer met ca. 26 daarop aangesloten externe terminals, zoals nodig voor de grootste operationele eenheden, voor een bedrag van ongeveer f 250.000 verkrijgbaar.

Uiteraard zal het centrale systeem voor het OS/BDL-niveau aanzienlijk meer kosten. Voorts zijn ook de ontwikkelings- en programmeringskosten niet in het genoemde bedrag opgenomen. Meer concrete gegevens met betrekking tot het kostenaspect zijn in dit stadium nog niet te geven. Het staat evenwel vast dat voor dit project het beveiligingsaspect — met name in relatie tot de noodzaak om continu onder moeilijke omstandigheden beschikbaar te zijn en te blijven alsmede ten aanzien van de beveiliging van geclassificeerde informatie in een snelle datatransmissieconfiguratie — sterk kostenverhogend zal werken. Daar staat tegenover dat de beveiligde bestaande commando-onderkomens kunnen worden benut voor de opstelling van de apparatuur, waardoor de kosten van infrastructurele voorzieningen geen grote invloed zullen hebben. Ten slotte zijn er bij het vooronderzoek indicaties verkregen waaruit blijkt dat de mogelijkheid van kostenbesparende factoren aanwezig is.

Gemeenschappelijke ontwikkeling?

Bij het lezen van het gestelde met betrekking tot het OMIS zal de geïnteresseerde lezer zich ongetwijfeld hebben afgevraagd of de plaatsvindende geïsoleerde aanpak door de Klu wel juist is, daar immers overeenkomstige commando- en bevelvoeringsfuncties bij de twee andere krijgsmachtdelen worden aangetroffen. De krijgsmachtdelen hebben echter elk een verschillende taak en daardoor een sterk afwijkende organisatie, hetgeen zich ook in de organisatie van de NAVO manifesteert. Zo sluiten de drie krijgsmachtdelen elk aan op een specifiek, op dat krijgsmachtdeel gericht, element van de NAVO-organisatie, en besturing van het gecoördineerde optreden van de NAVO-krijgsmachtdelen vindt op een hoger niveau van de NAVO plaats. Het ontwerp van het NCCIS voorziet dan ook in systemen op lagere niveaus die onderling verschillen door afstemming op specifieke taken.

Op grond van het voorgaande werd geconcludeerd dat een gemeenschappelijke ontwikkeling voor de Nederlandse krijgsmachtdelen niet zinvol is. Een

uitzondering moet in dit verband worden gemaakt voor taken die op departementaal niveau om uitvoering vragen. De beschreven conceptie biedt overigens daartoe de nodige ruimte.

Meer voor de hand liggen mogelijkheden tot samenwerking op dit gebied in internationaal verband per krijgsmachtdeel. De projectgroep OMIS heeft dan ook de ontwikkelingen bij de NAVO-partners bestudeerd en volgt deze nauwlettend. Wellicht is in de nabije toekomst een groei naar een formeel „consortiumverband” gewenst, vooral omdat de ontwikkeling en programmering van deze systemen over het algemeen worden uitbesteed. In ieder geval zal de projectgroep OMIS overneming, geheel of ten dele, van reeds elders ontwikkelde soortgelijke systemen in haar overwegingen dienen te betrekken. Zowel ten aanzien van de genoemde nationale als de internationale aspecten heeft het onder het Comité Verenigde Chefs van Staven ressorterende Comité Operationele Automatisering Defensie (COAD) een belangrijke taak. Dit overlegorgaan treedt namelijk op als Nederlands intermediair voor het NAVO-overleg, biedt de krijgsmachtdelen de mogelijkheid geïnformeerd te blijven met betrekking tot de ontwikkeling bij de andere krijgsmachtdelen, en coördineert op dit gebied waar nodig en mogelijk.

Wapen- en sensorsystemen

De beschrijving van de toepassingsmogelijkheden van automatische hulpmiddelen ten behoeve van de operationele sector zou niet volledig zijn als geen aandacht werd besteed aan de systemen die in de Defensienota als geautomatiseerde „wapen- en sensorsystemen (doelopsporings- en geleidingsmiddelen, commandocentrales, e.d.)” worden aangemerkt. Hierbij wordt echter aangetekend dat deze systemen volgens de huidige interpretatie van dit begrip buiten het bestek van de BIV vallen. Bij deze wapen- en sensorsystemen staat, in tegenstelling tot de BIV-systemen, de directe relatie tot

een concreet object centraal. Als voorbeeld moge de geautomatiseerde navigatieapparatuur dienen. Hierbij is het object zeker niet „de besturing van een huishouding”, doch het produkt richt zich op een directe of indirecte sturing van een wapensysteem. In het onderhavige geval is het onderscheid duidelijk door de relatieve eenvoud van de problematiek. Bij de Klu zijn echter als behorende tot de bedoelde categorie reeds systemen aangemerkt die van veel complexere aard zijn en waarbij het bedoelde onderscheid veel moeilijker is aan te tonen. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan het „Automated Message Switching System (AMSS)” waarbij het object — i.c. een optimaal gebruik van verbindinglijnen en het routeren van berichten — weliswaar als concreet is aan te merken, doch evenzeer de besturing van een onderdeel van een huishouding betreft. Het is derhalve de vraag of bij voortgaande ontwikkeling van deze systemen het onderscheid ten opzichte van BIV-systemen kan worden gehandhaafd. Voorshands moge worden volstaan met de vermelding dat bij de Klu op praktische gronden systemen als geautomatiseerde wapen- en sensorsystemen worden aangemerkt, indien in de relatie tot BIV-systemen ten hoogste communicatieve integratie kan plaatsvinden. Deze vorm van integratie overbrugt slechts tijd en afstand tussen verschillende (partiële) systemen; dit in tegenstelling tot het begrip systeemintegratie, waarbij van wederzijdse onderlinge beïnvloeding en regulering sprake is.

In het voorgaande is de ontwikkeling van de geautomatiseerde BIV bij de Klu met betrekking tot toepassingsmogelijkheden in de operationele sector onder oorlogsomstandigheden globaal beschreven. Indien tot invoering van het beschreven systeem wordt besloten, dan tekenen zich mogelijkheden af tot integratie met de in het eerste artikel omschreven systemen voor de uitvoering van de vredestaak. Wat hiermee wordt bedoeld en in hoeverre die mogelijkheden zich uitstrekken, zal in een afsluitend artikel het belangrijkste onderwerp van beschouwing zijn.

De Guardia di Finanza

J. de Lange

luitenant-kolonel van de geneeskundige troepen

Het zal de meeste lezers niet bekend zijn, dat in Italië de krijgsmacht niet slechts bestaat uit land-, zee- en luchtmacht en het wapen der Carabinieri. De rijkspolitie (Polizia di Stato, 86.000 man), het korps bos- en veldwachters (Guardia Forestale dello Stato, met een sterkte van 8000 man) en de grenswacht behoren ook daartoe. Al deze diensten hebben het „recht”, op de kraag van de jas de zilveren vijfpuntige ster te dragen, die aangeeft dat men te maken heeft met personeel van de gewapende macht. Aan de grenswacht, in het Italiaans „Guardia di Finanza” (hier verder afgekort tot GdF), die dit jaar haar 200-jarig bestaan viert, is dit artikel gewijd.

Geschiedkundig overzicht

De GdF is ontstaan door samenvoeging van de diverse grenswachten en douanediensden, die in de vorige eeuw de grenzen en de invoerrechten en accijnzen van de onderscheidene staten en staatjes op het Italiaanse scheireiland bewaakten. Het bergachtige land, de tegenstrijdige economische belangen van de staten, de armoede en de als eenzaam beschouwde roof- en smokkelpraktijken maakten een goede militaire en economische grensbewaking noodzakelijk.

Nu hebben door alle eeuwen tolgaarders en grenswachten bestaan en dus zou het mogelijk zijn, de oorsprong van het korps verder in het verleden te zoeken. De GdF echter heeft als haar oprichtingsdatum bewust 1 oktober 1774 gehandhaafd, omdat toen koning Victor Amadeus III van het koninkrijk Sardinië een *grenswacht* oprichtte, waaraan hij de naam „Legione Truppe Leggere” (regiment lichte troepen) toekende. De tradities van dit regiment zijn in de jaren daarna telkenmale aan opvolgende korpsen overgedragen, zodat de oorsprong van de huidige GdF met onomstotelijke zekerheid tot de genoemde datum is terug te voeren. De oprichting wordt echter niet op 1 oktober gevierd, doch op 21 juni.

Van belang is, dat het in 1774 opgerichte korps

— evenals het tegenwoordige — behalve de fiscale taken tevens een zuiver militaire opdracht kreeg te vervullen; al spoedig moest het regiment zich waar maken in de oorlog van 1792 tot 1796 tegen Frankrijk. In zijn op Sint Helena te boek gestelde Mémoires spreekt Napoleon met bewondering over de wijze, waarop het eerste bataljon van de Truppe Leggere op de hellingen van de Raus en de Authion de Franse invallers heeft weerstaan.

Na de Napoleontische overheersing van Italië werd het korps in 1815 — thans onder de naam „Legione Reale Piemontese” (Koninklijk Piëmontees Regiment) en na 1817 „Legione Reale Leggera” — wederom te velde ingezet. Nog in 1815 veroverde het de vesting Grenoble; voor dit wapenfeit werd aan de vlag van het korps een gouden medaille toegekend, de eerste van de 22 onderscheidingen die het korps in zijn tweehonderdjarig bestaan zou verwerven.

Tijdens de woelingen van 1848 en 1849 — die de eenwording van Italië zouden inleiden — waren de „finanzieri” (financiers) onder de eersten die tot de geheime genootschappen toetraden; tijdens de straatgevechten in Milaan en Rome kozen zij openlijk de zijde van de opstandelingen: deze daden staan eervol vermeld op de oorlogsvlag van het huidige korps.

De naam „Guardia di Finanza” dateert van 1881; in dat jaar werd het korps definitief opgenomen in de gewapende macht van het koninkrijk Italië. In 1906 verwierf het korps een autonome organisatie met een eigen staf.

Aan alle oorlogen die in of buiten Italië zijn gevoerd heeft de GdF deelgenomen, hetzij met gevechtseenheden, hetzij als onderdeel van de bezettende macht ter regulering van het economische leven. Expeditionaire eenheden van het korps hebben belangrijke diensten vervuld in de koloniën en de bezette gebieden.

Op 21 juni 1918 trok het VIIe bataljon — in de strijd tegen de Oostenrijkers — de rivier Sile aan de benedenloop van de Piave over en vestigde een

bruggehoofd op vijandelijk gebied. De toen tentoongespreide moed werd aanleiding, deze dag te herdenken als feestdag van het korps.

Nadat Italië zich in 1943 aan de zijde van de geallieerden stelde en de strijd tegen de Duitsers opvatte, werden de in Zuid-Italië aanwezige financiers samengevoegd tot een gevechtsbataljon dat werd ingedeeld bij het nieuw opgerichte Corpo di Liberazione (*Mil. Spect.* 140(1974)(8)372).

De GdF-bataljons die op de Balkan waren ingezet, weigerden — evenals de meeste andere Italiaanse eenheden — zich aan de Duitsers over te geven; twee bataljons, het VIe en het XVe, trokken de bergen in en sloten zich aan bij de Venezia-divisie die streed aan de zijde van Tito's partizanen.

Op het eiland Cefalonia ging het Ie bataljon, te zamen met de Acqui-divisie, ten onder in de strijd tegen de overmachtige Duitse troepen en verwierf daarmee de tweede gouden medaille voor de vlag van het korps.

In de ondergrondse strijd tegen de Duitsers in Italië hebben vele financiers het leven gelaten; een der helden van deze periode was opperwachtmeester Vincenzo Giudice, die zich, ten einde het leven van 70 gijzelaars te redden, aan de Duitsers overgaf en door hen werd gefusilleerd.

In Milaan bezette in april 1945 een regiment financier alle vitale punten in de stad en voorkwam, dat die door de terugtrekkende Duitse troepen werden opgeblazen, zoals dezen hadden bedreigd te zullen doen.

De varende eenheden van de GdF komen in oorlogstijd onder bevel van de Italiaanse marine. Van de 150 schepen waarmee aan het begin van de Tweede Wereldoorlog de jacht op onderzeeboten, het vegen van mijnen en het escorteren van konvoien werd aangevangen, gingen er 90 als gevolg van oorlogshandelingen ten onder.

In vreedstijd hebben eenheden van de GdF en individuele financiers ontelbare malen hun leven ingezet ter ondersteuning van de bevolking in getroffen gebieden, zoals tijdens de strijd tegen de georganiseerde bandietenbenden tussen 1860 en 1870, tijdens de aardbevingen van 1908 in Sicilië en Calabrië, bij de overstromingen die het land in de jongste decennia hebben geteisterd en vooral tijdens de ramp met de Vajont-dam in 1963.

In de afgelopen jaren heeft het korps naam gemaakt in de strijd tegen de georganiseerde misdaad, in het bijzonder tegen de smokkel van verdovende middelen; als zodanig verwierf het korps in 1954 — tijdens besprekingen die in de Verenigde Naties aan dit kwaad werden gewijd — de lof van

het hoofd van het US Federal Bureau of Narcotics, en in 1961 roemde de Amerikaanse minister van justitie Robert Kennedy in dit verband het werk van de GdF.

In de afgelopen drie jaar hebben schepen van de GdF 138 vaartuigen in beslag genomen, waarvan 66 beladen bleken te zijn met sigaretten, een in Italië geliefde contrabande. In 1969 en 1970 werden 180 handelaren in verdovende middelen aangehouden en meer dan 300 kg hard drugs in beslag genomen.

De organisatie van de Guardia di Finanza

De leiding van de GdF berust bij een generale staf (comando generale) en diverse inspecties en diensten; het korps heeft een vredessterkte van 40.000 man, allen vrijwillig dienenden, waarvan 1214 officieren.

De commandant is een luitenant-generaal van de landmacht die bij presidentieel decreet wordt aangesteld; dit opmerkelijke feit doet zich eveneens voor bij de Carabinieri. Men schijnt hiertoe te zijn gekomen ten einde te voorkomen dat het korps een te zelfstandige koers gaat varen; bovendien is de commandant — die in de strak hiërarchiek georganiseerde Italiaanse korpsen een zeer groot gezag uitoefent — verantwoordelijk voor de integratie van de dienst in het bestel van de totale krijgsmacht.

Het Italiaanse territorium is verdeeld in 11 zones, elke onder een „comando di zona”, waarin 19 „legioni” (regimenten) opereren, die zijn onderverdeeld in bataljons, compagnieën, groepen en brigades, zomede „nuclei” (kernen) van de fiscale politie. Voorts zijn er stations en squadrons van de Maritieme Dienst en secties van de Luchtvaartdienst van het korps. Binnen deze organisatie bestaan dan nog diverse gespecialiseerde en bijzondere takken van dienst.

De opleiding van de officieren — allen behorende tot het beroepspersoneel — geschiedt aan een eigen academie, die te Rome is gevestigd. Bij het jaarlijkse toelatingsexamen voor de diverse militaire academies (te weten van de marine, de landmacht tevens Carabinieri, de luchtmacht, de rijks-politie en de GdF) heeft het laatste instituut het recht de best-geslaagden aan te werven. Officieren in de rang van kapitein volgen de hogere opleidingen aan de Scuola di Guerra van de landmacht; de kolonels die in aanmerking komen voor benoeming tot opperofficier ontvangen een vorming aan het Centrum voor Hogere Militaire Studiën (CASM).

Het Commando Opleidingen omvat een onder-officiersschool, een leerlingenregiment, bestaande uit een schoolbataljon te Rome en één te Portoferraio, de thans 54 jaar bestaande „Scuola Alpina” te Predazzo, en de Maritieme School te Gaeta.

Bijzondere instituten, zoals de school voor de fiscale politie, het centrum voor toegepaste psychologie en de sectie audiovisuele middelen, dienen ter vervolmaking van de opleidingen.

Door de vlucht die het bergtoerisme heeft genomen en de daarmee gepaard gaande verzoeken om assistentie aan eenheden van het korps, is men in 1965 ertoe overgegaan een afzonderlijke bergreddingsdienst te formeren, het „Soccorso Alpino della GdF (SAGF)” met elf reddingsstations langs de noordelijke landsgrens, en wel te Entrèves, Cervinia, Domodossola, Chiesa Valmalenco, Bormio, Prato allo Stelvio, Vipiteno, Campo Tures, Forni Avoltri, Tarvisio S. Antonio en Predazzo Passo Rolle. De stations beschikken over helikopters, reddingsploegen en speurhonden. De laatste vier jaren heeft deze dienst reeds 525 reddingsacties moeten uitvoeren; met de voor het opsporen van bedolven personen opgeleide honden werden 26 mensen levend onder de sneeuw uit gehaald.

Langs de kuststrook opereert de Maritieme Dienst in samenwerking met het Internationaal Radio-Medisch Centrum (CIRM), een instelling die medische adviezen verstrekt aan opvarenden van schepen en aan de bevolking van de kleine eilanden, die de Italiaanse laars omzomen. Waar nodig dirigeert het CIRM een schip of helikopter van de GdF (zo nodig met een arts) naar de plaats waar hulp nodig is.

Niet onvermeld mag blijven dat de GdF haar eigen technische en logistieke diensten heeft en beschikt over de modernste apparatuur voor het verzamelen en weergeven van gegevens, die dienstig zijn voor een juiste uitvoering van de delicate taken van het korps.

Eén van de meest opmerkelijke aspecten van het korps blijft nochtans, dat men zich in eerste instantie *militair* blijft gevoelen. Als integrerend deel van de gewapende macht bewaakt en beveiligt de GdF in vreedstijd de landsgrenzen. In tijd van oorlog worden bepaalde eenheden onder bevel gesteld van het leger; deze eenheden worden op sterkte gebracht met mobilisabel personeel dat de eerste oefening bij onderdelen van de landmacht heeft volbracht.

Dit zijn veelal bataljons van de grensbewaking; evenals de alpenjagers dragen deze militairen een alpenhoed met een veer, waardoor men ze vaak met elkaar verwisselt. De kleur van het uniform van de GdF is echter blauwgroen, met gele kraagspiegels op de omslagen van de jas; deze „gele vlammen” stammen uit de tijd toen de eerste financierier voor Grenoble vochten.

Op het hoofddekkel draagt de Guardia di Finanza een embleem, bestaande uit een springende granaat met recht omhoog stekende vlam en een dubbele jachthoorn, waarin het nummer van het bataljon, en twee gekruiste geweren.

Het personeel van de zeedienst draagt de marineuniform met GdF-emblemen; matrozen hebben gele in plaats van witte strepen op de braniekraag en rond de muts een lint met de naam Guardia di Finanza.

Voor historici, uniformkundigen en filatelisten verdient vermelding dat de Italiaanse PTT ter gelegenheid van het tweede eeuwfeest van de GdF een serie van vier bijzondere postzegels heeft uitgegeven waarop een aantal historische uniformen van het korps, alsmede de huidige uniformen zijn afgebeeld. De zegels zijn ontworpen door luitenant-kolonel (GdF) Vallerio Gibellini, commandant van het XVe Legioen te Cagliari.

Taken van de Guardia di Finanza

De voornaamste taken van het korps hebben zich in de loop der jaren ontwikkeld.

De eerste en oudste taak is de *bewaking van grenzen en kusten* tegen invallers, smokkelaars en bandieten; hiermee gaat de financieel-economische opdracht gepaard die aan iedere douanediens eigen is.

Met de ontwikkeling van de economie kwam er behoefte aan personeel voor het verrichten van *fiscale opdrachten in het binnenland*, zoals het afdwingen van de diverse staatsmonopolies.

De nieuwste taak, die zich in de laatste dertig jaar heeft ontwikkeld, is gericht op de *naleving van de nieuwe belastingwetten* die beogen de nationale economie te schragen; deze taak werd aanleiding tot oprichting van een fiscale controle- en opsporingsdienst. Deze laatste taak gaat hand in hand met de toenemende controle die de staat uitoefent op het economische leven.

Meer in het bijzonder omschrijft de wet van 23 april 1958, nr 189, de activiteiten:

De gelegenheidszegels bij het tweede eeuwfeest van de Guardia di Finanza

40 lire: twee jagers van de Legione Truppe Leggere uit 1774 en 1795 en een fuselier van de Legione Reale Leggera uit 1817.

50 lire: financier van Lombardo-Venetië uit 1848, provoost ter zee van Sardinië uit 1815 en financier van het Tebro-bataljon uit 1849.

90 lire: luitenant uit 1866, opperschipper uit 1892 en financier uit 1880.

180 lire: onderofficier helikoptervlieger, financier van de zeedienst en financier van de bergtroepen in hedendaagse uniformen.

De jaartallen op de postzegels zijn de data van invoering der uniformen dan wel data waarop ze aantoonbaar werden gedragen.

De zegels zijn uitgevoerd in roto-gravuredruk op fluorescerend papier zonder watermerk; oplagen resp. 15, 15, 8 en 8 miljoen.

— voorkomen, onderzoeken en melden van fiscale delicten;

— verrichten van onderzoeken ten dienste van de diverse afdelingen van het ministerie van financiën;

— afdwingen van de naleving van de economische bepalingen;

— uitvoeren van fiscale politietaken ter zee, alsmede uitoefenen van de politie- en de hulpverleningsdienst in de kustwateren;

— uitvoeren van de militaire bewaking der grenzen en optreden in het kader van de militaire operaties in tijd van oorlog;

— verlenen van assistentie bij het handhaven van de openbare orde en veiligheid.

De fiscale taken kunnen als volgt worden gespecificeerd.

Douanediens

Bewaken van havens en grenzen ten einde illegale goederenbewegingen te voorkomen; controle op de verplaatsing van goederen die aan bepaalde fiscale voordelen onderhevig zijn.

Dienst der accijnzen

Controle van fabrieken en bedrijven, die goederen verbruiken of vervaardigen waarop accijns wordt geheven; verhinderen van clandestiene vervaardiging van dergelijke goederen; controle op de beweging van aan accijns onderhevige of daarvan vrijgestelde goederen.

Monopolies en zegelrecht

Controle van inlandse tabaksplantages en zoutwinningsbedrijven, zomede op alle instellingen waar monopoliegoederen worden vervaardigd, opgeslagen, verbruikt of verkocht; controle op clandestiene import, fabricage, enz., van zouten en tabakken; controle op de handel in andere monopoliegoederen zoals aanstekers, vuursteentjes en sigarettenpapier; toezicht op loterijen en controle op de naleving van het, in Italië zeer uitgebreide, zegelrecht.

Bestrijding van fraude

Verrichten van onderzoeken in het kader van de belastingdienst, ten einde fraudes te voorkomen

die mogelijk zijn bij het moderne snelle goederenverkeer; hieronder valt tevens de controle op de ontduiking van de btw.

Directe belastingen

Verzamelen van gegevens en uitvoeren van de nodige nasporingen; verrichten van al het „veldwerk” ten dienste van de belastingen.

De GdF is tevens belast met het uitvoeren van taken, die niet rechtstreeks met de fiscus van doen hebben, zoals de bescherming van artistieke en archeologische nationale en particuliere kunstschatten; voorkomen van de uitvoer van valuta en kapitaal; controle op de produktie en consumptie van saccharine; controle op de naleving van de viswetgeving; onderdrukking van de handel en van het vervoer van verdoevende middelen; controle van de bepalingen van de warenwet; toezicht op besteding van subsidies en staatsbijdragen.

Ten slotte beschikt het personeel van de GdF over alle bevoegdheden van de politie; daardoor kan het optreden ter handhaving van de openbare orde, bij de vervolging van misdrijven en overtredingen, en ter handhaving van de openbare veiligheid.

Samenvatting

In vergelijking met overeenkomstige diensten en organisaties in andere landen blijkt de Guardia di Finanza sterk te zijn verweven met het sociale

leven van de staat en daardoor over de mogelijkheid te beschikken, haar diensten goed en efficiënt uit te voeren, zonder nochtans de achting van de bevolking te verliezen.

Het personeel van dit korps maakt deel uit van zowel de gewapende macht als van de openbare macht van de Italiaanse staat; het beschikt over bevoegdheden om onder alle omstandigheden en te allen tijde, zowel in vredes- als in oorlogstijd, op te treden wanneer op enigerlei wijze de wet wordt overtreden. Gebleken is dat fiscale overtredingen vaak gepaard gaan met commune delicten, en in zulke gevallen hoeft niet eerst de hulp van een andere dienst te worden ingeroepen of te worden gevraagd om bijzondere bevoegdheden.

Hebben in vele landen afzonderlijke diensten zich gespecialiseerd in de uitvoering van de diverse wetten (waardoor vaak sprake is van concurrentie tussen deze diensten, ten nadele van een snelle vervolging en rechtspleging), de financiers kunnen in elk zich voordoend geval zelfstandig optreden.

De omvang en de taak van het korps zullen eerder worden begrepen wanneer men bedenkt, dat in Italië 73% van de fiscale staatsinkomsten voortvloeit uit indirecte belastingen en slechts 27% uit directe belastingen (deze percentages zijn in Nederland respectievelijk 44 en 56).

In tijd van oorlog blijven de controle en de handhaving van de oorlogseconomie van het land de voornaamste taak van het korps. Bovendien wordt met gevechtseenheden gestreden in de rijen van de gewapende macht.

Literatuur

Libro d'oro della Guardia di Finanza, 1774-1974. Comando Generale della Guardia di Finanza, Roma (1974).

La Guardia di Finanza. Comando Generale della Guardia di Finanza, Novara (1970).

Amministrazione delle poste e delle telecomunicazioni; bull. nr 237, Roma (1974).

Mijn Stokpaardje (philatelistisch tijdschrift) (1974) (juli/aug.).

Beleg en herovering van Grave in 1674

J. A. Ph. Laguette

majoor van de militaire administratie

Op 28 oktober jl. was het 300 jaar geleden dat de vesting Grave aan de Maas na een bloedig, 95 dagen durend, beleg door de Staatse troepen onder bevel van Prins Willem III en luitenant-generaal Carel Rabenhaupt werd heroverd op de Franse verdedigers, waarover de markies De Chamilly het commando had. Ter gelegenheid van de herdenking daarvan werd in de periode van 19 oktober t/m 9 november van dit jaar in het stadhuis van Grave een historische tentoonstelling georganiseerd, waarop de sfeer en de feitelijkheden uit die tijd zoveel mogelijk werden teruggeroepen.

Dat het Beleg van Grave in 1674 iets bijzonders is geweest moge wel blijken uit het feit dat in de Militaire Spectator van 1836 (dl IV, blz. 205 e.v.) en in 1847 (dl I, blz. 216) door de toenmalige redactie reeds artikelen zijn opgenomen over dit, in de krijgsgeschiedenis voornamelijk om de wijze van verdedigen roemruchte beleg.

Bij de Franse Generale Staf was het verslag van het beleg van Grave 100 jaar later, na diverse herdrukken, nog steeds in gebruik als standaardwerk „hoe men de verdediging van een versterkte plaats moet voeren”. Zo schrijft maarschalk Marmont in zijn werk „L'esprit des institutions militaires” (3e dl, hfdst X):

De mooiste verdediging, bekend in de geschiedenis van de moderne oorlogen, is die gevoerd in Grave aan de Maas door De Chamilly. Niets kan hiermee vergeleken worden: (...) de bezetting telde 5000 man; zij verdedigde zich gedurende 5 maanden in open loopgraven, weerstond alle pogingen van de Prins van Oranje die er 30.000 man verloor en Chamilly gaf zich slechts over op schriftelijk bevel van de Koning (Lodewijk XIV) en met zich meevoerende alle vuurmonden die Frankrijk toebehoorden. Indien zulks mogelijk was, zou ik het verslag over het beleg van Grave laten herdrukken opdat iedere officier, iedere onderofficier en soldaat een exemplaar in handen zou krijgen. Indien de regimenten over bibliotheken beschikken is het nuttig dit werk op te nemen aangezien het voor een militair van het grootste belang is ervan kennis te nemen.

Ook M. Carnot, genieofficier en minister van defensie onder Lodewijk XIV, laat in „La Défense des places fortes” — bedoeld als instructie voor de leerlingen van het korps der Genie — als het erom gaat, te schrijven over heldhaftige verdedigingen en over gouverneurs wier voorbeeld het navolgen waard is, geen gelegenheid voorbij gaan om Grave en De Chamilly uit zijn pen te laten vloeien. Ook de Zonnekoning zelf beklemtoont in zijn circulaire van 6 april 1705 nog eens welk belang hij hecht aan, en hoeveel voldoening hij ondervindt van, de verdediging van een vesting zoals de markies De Chamilly die in 1674 in Grave voor hem heeft gevoerd.

In 1674, toen de Nederlanden onder de bezielende leiding van Prins Willem III zich bijna hadden ontdaan van het Franse juk dat ons in het rampjaar 1672 was opgelegd, was Grave op Maastricht na het laatste bolwerk in handen van de Franse bezetters.

Over de wijze waarop de stad Grave in Franse handen viel en er weer onderuit kwam laat ik nu — in enigszins aangepaste vorm — drs. H. Es-sink, de streekarchivaris van het Land van Cuyk, aan het woord, die in de in 1974 verschenen nummers van het archiefblad „Merlet” een artikelenreeks over de „Krijgsgeschiedenis van Grave 1672-1674” heeft gepubliceerd. Daarbij sla ik het politieke voorspel over en start op het moment dat Lodewijk XIV de oorlog verklaarde aan de Republiek.

6 april 1672

De grote Bourbon verklaarde de oorlog aan de Republiek der Verenigde Nederlanden, omdat deze in haar verwatenheid Frankrijk niet dankbaar was geweest voor de enorme hulp die dat land had verstrekt om zich van het Spaanse juk te bevrijden. Ongetwijfeld is Frankrijk tijdens de Tachtigjarige Oorlog een belangrijke bondgenoot van de Republiek geweest, maar ook zonder la France

was de Republiek er wel gekomen; daarover behoeven we niet in te zitten.

De Fransen meenden in een zeer snelle bliksemoorlog de Republiek te kunnen overweldigen, omdat deze een in kwantitatief en kwalitatief opzicht inferieur leger had, maar zij hadden buiten de waarden prins Willem van Oranje, Michiel de Ruyter, Cornelis Tromp en vele andere dappere vastberaden kerels gerekend. Bovendien waren, naar de strategische normen van die tijd gerekend, gewesten als Holland, Friesland en Zeeland vrij gemakkelijk te verdedigen als je de boel maar flink onder water zette.

De toestand van de vesting Grave vóór de verovering door de Fransen

De gouverneur, of vestingcommandant, was George Johan van Weede van Walenburg. De vesting verkeerde in een zeer desolate staat. Voor het uitbreken van de oorlog bestond de bezetting uit zes onbetaalde en niet van munitie voorziene compagnieën, waaronder gedeelten van de regimenten infanterie van graaf Willem Adriaan de Hornes (van Horne) en van Johan van Santen. De Franse oorlogsverklaring had wel aanleiding gegeven, iets te doen aan de noodzakelijke verbetering van de militaire waarde van de vesting. In mei 1672 verzocht gouverneur Van Weede een gedeelte van de Velpseweg te slechten om de vijand beter vóór de vesting te kunnen verdrijven en de magistraat van de stad Grave keurde dit goed, ondanks het protest van de steeds in de contramine zijnde burgemeester Croeser. Deze laatste had namelijk betoogd, dat de burgerij van de stad Grave niet mocht worden ingezet voor dergelijke strategische werkzaamheden. Met uitzondering van de onder burgemeester Croeser, in diens hoedanigheid van hopman, staande burgers toog de rest van de bevolking wel aan het werk, en in de maand juni 1672 besteedde de magistraat van de stad Grave, op verzoek van Van Weede, de reparatie van de wallen en de muren der vesting aan.

Een maand na de oorlogsverklaring door Lodewijk XIV, en wel op 7 mei, verliet een aantal compagnieën infanterie en cavalerie de vesting om als een soort vooruitgeschoven eenheid hun bivak in Boxmeer op te slaan en aldaar de vijand „zoo wel doortogt als oponthoud” te beletten.

Om zich toch te verzekeren van een sterk punt aan de Maas tussen Megen en Venlo, verkozen de Staten-Generaal de vesting Grave. Daarentegen werden de vestingen Ravenstein en Genneper-Huis ontruimd. Op 12 juni 1672 gaven de Staten-

Generaal gehoor aan de wens van hertog F. W. van Palts-Nieuwburg, in diens hoedanigheid van Heer van Ravenstein, de vesting Ravenstein te ontruimen, waar tot dan toe het Staatse garnizoen beschikte over 5 compagnieën voetvolk, een behoorlijke artillerie en een niet geringe voorraad ammunitie en proviand.

De vesting Grave werd ook aangewezen „als loopplaats voor nieuw te verwerven compagnieën”. Dat had tot gevolg, dat de vesting snel overvol raakte. De bezetting werd voorts vermeerderd met een aantal compagnieën afkomstig uit de vesting Breda, 495 waardgelders uit Holland en de voormalige garnizoenen van Ravenstein en Genneper-Huis. Zo groeide de sterkte in de vesting aan tot 2425 soldaten.

Na de val van de Staatse vestingen aan de Nederrijn, onder andere Wesel, Burik, Rees en Emmen, durfden de Staten-Generaal niet meer te rekenen op een effectieve verdediging van de vesting Grave. Zij besloten daarom de ontruiming te gelasten en het personeel en materieel elders in te zetten. Op vijf compagnieën na, die bestemd waren ter versterking van het garnizoen Nijmegen, moest nu Van Weede zelf met de rest van het Graafse garnizoen, voorzien van geschut en voorraden uit de Graafse magazijnen, zich naar 's-Hertogenbosch begeven om aldaar de militaire bezetting te versterken. Hij verzette zich krachtig tegen deze opdracht van de Staten-Generaal en deed schriftelijk beroep op de inmiddels tot kapitein-generaal der Verenigde Nederlanden benoemde prins Willem III van Oranje. Het mocht evenwel niet baten en toen 's prinsens beslissing uitbleef verliet hij op 1 juli 1672 Grave om krachtens zijn opdracht de vesting 's-Hertogenbosch te gaan versterken. Volgens hem was dit „montrer le chemin à la France d'attaquer Bois le Duc”. Inderdaad was het zeker niet ondenkbaar dat nu de slapende Franse honden ten aanzien van 's-Hertogenbosch wakker zouden worden gemaakt.

In 's-Hertogenbosch was inmiddels de Schotse gouverneur John Kirkpatrick onmiskenbaar in paniek geraakt. Geen wonder, want de militaire bezetting van de vesting bestond, toen marschalk Turenne in de Meijerij kwam opdagen, slechts uit 5 compagnieën infanterie. Kirkpatrick had aan alles gebrek en hij koesterde een groot wantrouwen jegens de Bossche burgerij die voor het overgrote deel uit Roomsens bestond. Zo wilde hij aanvankelijk ook geen medewerking van de vier, grotendeels Roomse, Bossche schutters-

gilden, doch de Bossche stadspensionaris Otto Copes, een ruim denkende en gemoedelijke Calvinist die ook kapitein was van het schuttersgilde van Sint Joris, stond volledig in voor de loyaliteit der schuttersgilden en hij wist van de Staten-Generaal gedaan te krijgen dat zij voor de verdediging van Den Bosch werden ingeschakeld. Bovendien kon Kirkpatrick beschikken over het in 's-Hertogenbosch gearriveerde regiment van de eveneens Roomse graaf Frans Schellart, die hij nu ook nog naast zich moest gedogen.

Was aldus de positie van 's-Hertogenbosch minder zorgwekkend geworden, met Grave stond het heel anders: Van Weede was met zijn troepen nauwelijks in 's-Hertogenbosch aangekomen toen hij van Prins Willem het uitgebleven bericht ontving dat hem gelastte in „De Graaf” te blijven!

De capitulatie van de vesting Grave

Dank zij de onder het militaire bewind van Van Weede in mei en juni 1672 aangebrachte reparaties aan de vestingwerken was Grave weer een stad geworden, die op redelijke wijze een beleg zou kunnen doorstaan. Het is dan ook onbegrijpelijk dat Grave op bevel van de Staten-Generaal moest worden ontruimd en dat de interventie van de Prins van Oranje helaas te laat kwam om de stad nog te behouden. De vesting Grave was zeker in staat, zich krachtig te verdedigen met haar:

- a. vrij gemakkelijk *te inunderen omgeving* ('s-Hertogenbosch kon nog effectiever worden geïnnundeerd en Kirkpatrick heeft daarvan ook gebruik gemaakt);
- b. 6 zware *bolwerken of bastions* (vijfhoekig werk, ontstaan uit de middeleeuwse muurtoren, waarmee een betere flankering is verkregen);
- c. 6 *ravelijnen* (in de gracht liggend werk ter bescherming van een vestingfront);
- d. 4 *hoornwerken* (buitenwerk bestaande uit een gebastioneerd front met lange flanken of vleugels);
- e. diepe en brede *grachten*;
- f. *contrescarp* (dekkingswal rondom een vestingswerk, ook wel bedekte weg genaamd; in strikte zin een van de vesting afgekeerd grachtboord);
- g. 52 *kanonnen* op de wallen (twee 48-ponders, acht 24-ponders, twaalf 12-ponders, zes 8-ponders, zes 6-ponders, vijf 4-ponders, vijf 3-ponders, twee 2½-ponders, drie 2-ponders en drie 1-ponders);
- h. 140.000 pond kanonskogels, 70.000 pond geweerkogels en 1500 handgranaten.

Geen wonder dan ook, dat de wakkere Van Wee-

de furieus was deze vesting te moeten ontruimen. Hij en Grave zijn ongetwijfeld het slachtoffer geworden van de panische schrikreacties van de Bossche vestingcommandant Kirkpatrick.

Turenne, die op dat tijdstip Nijmegen belegerde, kwam al vrij gauw op de hoogte van de ontruiming van Grave en hij beval op 4 juli 1672 zijn luitenant-kolonel De Clodore met 30 soldaten en een trompetter naar Grave te gaan om deze stad voor de Franse koning op te eisen. De Graafse stedelijke magistraat deelde De Clodore mee, dat Grave een open stad was geworden en dat men neutraal wenste te blijven. Volgens De Clodore kon van dit laatste beslist geen sprake zijn; dus koos de magistraat eieren voor zijn geld en berichtte hem dat men wenste te capituleren.

De magistraat benoemde daarop een commissie die de volgende dag zou gaan onderhandelen met maarschalk Turenne. Omstreeks 17 uur vertrokken nog diezelfde dag (4 juli) de vier commissieleden met het hele Franse detachement naar Turenne en De Clodore bleef conform afspraak tijdelijk als gijzelaar in Grave achter.

Juist op dat ogenblik keerde Van Weede van zijn Bossche reis weer in Grave terug. Hij maakte meteen aanstalten de stad weer te gaan verdedigen, doch de magistraat deelde hem mee, dat zoiets niet paste, omdat men immers al in onderhandeling was met Turenne.

Van Weede's troepen — op 80 dragonders na, die zijn persoonlijk escorte vormden en tot de voorhoede hadden behoord — waren bij hun tocht uit 's-Hertogenbosch naar Grave in de nabijheid van Reek verslagen door troepen van de Franse generaal Du Plessis, die versterkt waren met de krijgslieden van de markies De Joyeuse. Door dat alles werd Van Weede genoodzaakt De Graaf weer te verlaten.

Op 5 juli was de commissie uit Turenne's hoofdkwartier weer in Grave teruggekeerd met het bericht dat de capitulatieovereenkomst was beklonken.

Ter gelegenheid van de capitulatie wilde de stad luitenant-kolonel De Clodore, die zijn intrek had genomen bij burgemeester Wassenberg, vereren met een gift van 500 guldens. Het „do ut des”-principe (ik geef, opdat gij geeft) was daaraan niet vreemd omdat de Gravenaren erop rekenden dat hij nu hun vestingcommandant zou worden.

Rabenhaupt belast met de heroovering

Carel Rabenhaupt (zie de biografie aan het slot van dit artikel), de roemrijke verdediger van de stad Groningen, kreeg, nadat hij de Munstersen

Carel Rabenhaupt

uit de Ommelanden van die stad had verdreven, de opdracht Grave op de vijand te heroveren. Nijmegen werd aangewezen om aldaar de troepen te verzamelen en de voorraadmagazijnen in te richten. Prins Willem III had voor die belegering ook het Friese regiment van zijn neef prins Hendrik Casimir van Nassau bestemd, tegen de zin van de elf steden en dertig delen of grietenijen van Friesland, die alleen de reeds buiten het gewest Friesland vertoevende compagnieën hadden willen afstaan.

De Fransen hadden inmiddels al grote hoeveelheden wapens en ammunitie naar De Graaf gebracht, benevens een aantal Staatse gijzelaars. Hun pogingen om ook hun voedselpositie in de te belegeren vesting veilig te stellen, werden zoveel mogelijk tegengegaan.

Op 8 juli 1674 verliet Rabenhaupt 's-Gravenhage om naar Nijmegen te reizen. Aldaar aangekomen ergerde hij zich in hoge mate over de onbevredigende gang van zaken bij de aanvoer van het oorlogsmaterieel en over de laksheid van de intendance van het Staatse leger. Paarden, wagens en andere onontbeerlijke zaken arriveerden „seer traegh” in Nijmegen. Het geschut kwam van overal naar Nijmegen, maar zonder een goede logistiek, en Rabenhaupts verzoek om vlotte uitbetaling van soldij aan zijn krijgslieden bleef onbeantwoord. Dat leidde ertoe dat het beleg van Grave pas op 25 juli 1674 kon beginnen.

Het beleg

Het was voor het Franse garnizoen te Grave een grote eer, te worden belegerd door zo'n grote strateeg en befaamde vechtjas als Rabenhaupt. Anderzijds was voor deze de eer beslist niet minder, een zo dapper en bekwaam krijgsman als De Chamilly (zie de biografie aan het slot van dit artikel) als tegenstander te hebben.

Nadat in de winter van 1672/73 de „Blitzkrieg” van Lodewijk XIV steeds meer het karakter had gekregen van een normale oorlog, hadden de Staatsen hoe langer hoe meer het initiatief in handen genomen. Op het moment dat Rabenhaupt Grave ging belegeren was deze stad met Maastricht nog de enige Franse vesting op het grondgebied van de Republiek. Afgesneden van de buitenwereld werd de vesting Grave getransformeerd tot een egestelling. Zeer veel oorlogsmate-

Markies De Chamilly

riël en proviand werden door de Fransen uit de door hen ontruimde steden en dorpen naar Grave overgebracht.

Meer dan 450 stukken geschut, waarvan er honderd in batterij geplaatst werden, en niet minder dan 900.000 pond kruit moest het Franse garnizoen in staat stellen Grave op een zeer hardnekkige wijze te verdedigen.

Behalve het militaire potentieel hadden de verdedigers ook nog een andere troefkaart in handen:

Voor de betaling der brandschatting, door sommigen op 800 duizend gulden begroot, werden enige „Aanzienlijken”, die men uit de verlatene gewesten had medegevoerd tot groot misnoegen der Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden binnen Grave als gijzelaars gevangen gehouden, welke voor gemelde som moesten waarborgen.

Het Franse garnizoen te Grave onder bevel van markies De Chamilly bestond tijdens het beleg uit:

- twee bataljons van het regiment Normandië;
- een bataljon van het regiment Vendôme;
- een bataljon van het regiment Languedoc;
- een bataljon van het regiment Bourgogne;
- een bataljon van het regiment Dampierre;
- het cavalerieregiment van Saint Louis;
- het ruitersquadron van Carcado.

De totale sterkte was 80 compagnieën; elke compagnie telde 50 soldaten, zodat alles bij elkaar zo'n 4000 man beschikbaar waren.

Daaromheen begon Rabenhaupt de ring te sluiten. Een gedeelte van het Staatse leger sloeg zijn kwartieren op in Ravenstein en Zuidnederlandse ruiters bezetten terzelfder tijd Boxmeer.

Intussen zat De Chamilly niet werkeloos toe te zien. Hij nam verschillende maatregelen om de vesting Grave nog sterker te maken:

- het verzwaren van borstweringen van 4 tot 15 à 20 voet;
- het bouwen van batterijen in de vooruitspringende gedeelten van de werken en in de flanken;
- het brengen van een grote voorraad materiaal in de bastions en tegen het binnentalud van de walgang, om straks de door de belegeraar aan te brengen schade zo snel mogelijk te kunnen repareren;
- het met stormpalen of palissaden voorzien van de zes bastions, de zes ravelijnen en de vier hoornwerken;
- het uitdiepen van de grachten;
- het met palissaden omtuinen van de gehele omtrek van het contrescarp;

- het ondermijnen van de hoornwerken en het „met vele doorsnijdingen voorzien” daarvan;
- het aanleggen van een „bedekte weg” buiten het „beloop van den kapitalen wal” en „denzelven met een dubbele rij palissaden omringen”;
- het voorzien van de gehele wal met dubbele schanskorven;
- het doorboren van alle buitenwerken met palen om de belegeraars „de inlogering te beletten”;
- het gedeeltelijk ondermijnen van die buitenwerken;
- het voorzien „van de uiterste einden der defensiewerken, boven en beneden de vesting aan den dijk” met „uitstekende graafpunten”.

Hoewel het garnizoen rijkelijk van levensmiddelen was voorzien, was De Chamilly niet van plan alléén op die voorraad aangewezen te zijn. Daarom stuurde hij zijn cavalerie op 8 en 9 juli 1674 de Landen van Cuyk en Maas en Waal in, om rundvee te vorderen. Het resultaat was dat de vesting een veestapel van 800 runderen verkreeg. Een grote voorraad voer werd in Cuyk bijeengebracht en vandaar met schuiten over de Maas naar Grave gebracht.

Op 15 juli 1674 gaf Rabenhaupt, die daags tevoren in Nijmegen was gearriveerd, majoor Boot opdracht met zijn manschappen naar Mook te gaan om het tussen Katwijk en Mook in de Maas gelegen eilandje Middelwaard te bezetten. Daar maakte Boots detachement vijf voor het Graafse garnizoen bestemde schepen met wijn buit. Al vrij spoedig werd De Chamilly van die wijnkaping en van de verschansing op Middelwaard verwittigd. In allerijl rept hij zich met 300 ruiters van kolonel Saint Louis naar Middelwaard, gevolgd door 300 infanteristen; onder de bevelvoerende officieren kolonel Guiscard (mogelijk een voorvader van de huidige Franse president, die het bijvoegsel d'Estaing ontleende aan een later aangekocht landgoed) en luitenant-kolonel De Vignoles. Er ontwikkelden zich hevige gevechten tussen de Fransen en de Staatsen, met vrij zware verliezen aan beide zijden. Maar de strijd was te ongelijk, en dus kon De Chamilly Middelwaard overmeesteren. De Staatse officieren hadden zich dapper gewerd en werden met alle egards bejegend: hoewel krijgsgevangen, mochten zij hun degens en sjerpen behouden. Daags daarna (16 juli) kwamen de vijf wijnschuiten en vele hooischuiten, „bedragende meer dan 1600 karrevrachten hooi”, te Grave aan. Het omstreken Middelwaard was nu niet langer van be-

lang en de achtergelaten bezetting ontruimde dan ook nog diezelfde dag het eiland.

Op 23 juli zond De Chamilly 1500 man naar Nederasselt om de Maasdijk aldaar te slechten, maar toen zij de volgende dag van plan waren daarmee voort te gaan, staken de Staatsen onder kolonel Hundebek daar een stokje voor. Nadat de Fransen waren verjaagd werd de dijk weer geheel hersteld.

Rabenhaupt, die inmiddels zijn hoofdkwartier te Balgoij had gevestigd, liet daar een schipbrug over de Maas leggen.

De belegeraars waren indrukwekkend in getal. Ruim 30.000 man telde de strijdmacht die was samengesteld uit 7 regimenten cavalerie, 16 regimenten infanterie, een Brandenburgs contingent, bestaande uit 2000 infanteristen en 900 cavaleristen, en ten slotte een aantal Zuidnederlandse ruiters.

Ter voorbereiding van de belegering legde Rabenhaupt een circumvallatielinie aan, door de loop van de Raam te doen verleggen. Voor dat doel werden 5200 gravers uit de provincies Utrecht, Gelderland en Overijssel ingeschakeld. Staatsbrabant was tot deze hulpverlening niet in staat, omdat de voor dat werk benodigde mankracht en de transportmiddelen al grotendeels waren ingeschakeld in het leger van de Prins terwijl bovendien het Staatsbrabantse platteland „nogh continuelijcken met de excursien van den vijand gequelt bleef”.

Maar wat er nog was werd gevorderd; krachtens aanschrijven van generaal Rabenhaupt van 5, 11 en 13 september 1674 moesten de ingezetenen van het kwartier van Peelland der Meijerij van 's-Hertogenbosch 360 wagens of karren beladen met stro — elke wagen of kar bevattende 2 „vimmen” à 300 pond — naar het leger voor Grave brengen en bovendien moest voornoemd kwartier 40 stortkarren leveren voor het transporteren en storten van aarde in de Raam ten behoeve van de aan te leggen circumvallatielinie.

Een gedetailleerde beschrijving van het beleg zou het bestek van dit artikel te buiten gaan. Daarom wordt volstaan met een beknopt samengevatte schets van de krijgsverrichtingen, zoals die zich in het 95 dagen durende beleg voordeden. Wie prijs stelt op een meer uitvoerig verslag kan daartoe de bronnen raadplegen waarnaar de aan het slot van dit artikel opgenomen literatuurlijst verwijst.

27 en 28 juli

Nu Grave nagenoeg volledig was ingesloten, voelden de belegerden de druk toenemen die uit verschillende richtingen op hen werd uitgeoefend. Zo ontging het de Fransen niet, dat in het ten westen van de stad gelegen Velp een batterij van zes stukken werd opgesteld ten dienste van de aldaar gelegerde Staatse infanterie en de cavalerie van kolonel Hundebek. Voor De Chamilly was dat reden genoeg om Velp door eigen artillerie te laten beschieten. Met het vuur van tien zware kanonnen berokkende hij de Staatsen gevoelige verliezen, en een gelijktijdige uitval van 400 à 500 man leidde tot succes: in het centrum van Velp doorgedrongen wisten zij de kerk te veroveren en de artilleriewaarnemingspost uit te schakelen.

Ter andere zijde werden ook de Franse voornemens doorkruist, toen op dezelfde dag ten zuiden van Grave een sluis in Staatse handen viel, waaraan een hoofdrol was toebedeeld in De Chamilly's plan tot inundatie van het gebied waarin de belegeraars zich hadden ingegraven.

Soms ook was er geen gewapende actie nodig om de krachtsverhoudingen te wijzigen, zoals bleek toen door grove onvoorzichtigheid een in het bastion ter rechterzijde van de Hampoort opgeslagen buskruitvoorraad tot ontploffing kwam en het gehele bastion in de lucht vloog. De Staatse hoop, dat De Chamilly daardoor al zijn buskruit mocht hebben verloren, bleek echter al spoedig ijdel.

29 juli t/m 3 augustus

Langs de Ravensteinse dijk vorderden de graafwerkzaamheden gestaag. Op 3 augustus waren de loopgraafstelsels „tot op een pistoolschot” van de voorgracht der vesting genaderd.

Aan de andere zijde, op de rechter Maasoever, had de verdediging van het daar liggende halve bastion het zwaar te verduren van een grote Staatse batterij, die op de Neerasseltse dijk stond opgesteld. Maar ook de verdedigers lieten zich niet onbetuigd: bij meer dan één gelegenheid moesten de Staatsen erkennen dat het Franse vestinggeschut zeer effectief was, en bij schermutselingen buiten de wallen betoonden de Fransen zich, naar Rabenhaupts persoonlijke mening, „zeer bedreven in het werpen van handgranaten”.

4 t/m 9 augustus

De inmiddels met tachtig man versterkte Franse artillerie gaf een proeve van bekwaamheid door

de hinderlijke batterij bij Neerasselt het zwijgen op te leggen. Ook een door de Staatsen over de Maas gelegde brug moest eraan geloven. Daarentegen was De Chamilly zelf klaarblijkelijk van plan, de Maas niet als een hindernis te beschouwen, getuige de versterking van zijn verdediging met een compagnie pontonniers.

Voor de Staatsen was het water wel een belemmering, met name voor het bestormen van de stad. Zij groeven zich voorwaarts naar de vestinggrachten om die te laten leeglopen, maar vonden hun weg geblokkeerd door de „contre-approches” van de al even vlijtig gravende Fransen.

10 augustus

Het zag er niet naar uit dat Rabenhaupt een snelle overwinning in zicht had. Om de druk te versterken arriveerde een aanzienlijke troepenmacht van de keurvorst van Brandenburg, onder bevel van generaal-majoor Van Spaen. Met zes regimenten bezetten zij de oostelijke sector, bij Overasselt. Nog verder naar het oosten werd, buiten bereik van eventuele Franse uitvallen, tussen Mook en Katwijk een schipbrug over de Maas gelegd.

De batterij op de Neerasseltse dijk was opnieuw actief. De Graafse Sint Elizabethkerk werd daarvan het slachtoffer: de toren werd verwoest, het carillon vernield; het gewelf van de kerk stortte in en een grote voorraad meel die daar lag opgeslagen, werd onbruikbaar.

11 t/m 15 augustus

De circumvallatielinie van Rabenhaupt werd voltooid. Het verlegde riviertje de Raam voorzag nu de Staatse grachten van water en mondde daarna onder Grave in de Maas uit, zodat de Graafse vestinggrachten van water verstoken bleven en het risico voor de verdedigers toenam.

Op de andere oever liet de Neerasseltse batterij zich weer horen. In de flank van het opnieuw bestookte rechteroeverbastion werd een bres geschoten, en de schipbrug die de stad met die oever verbond, werd aan flarden geschoten. De Chamilly bleef het antwoord niet schuldig en andermaal werd de Staatse batterij tot zwijgen gebracht. Dat leidde uiteraard tot een intensivering van het geschutvuur van elders; van de Ravensteinse dijk af kregen de verdedigers het zwaar te verduren, vooral 's nachts. Een fellere reactie kon dan ook niet uitblijven; in de nacht van 14 op 15 augustus deden de Fransen een uitval en verwoestten een groot aantal Staatse belegeringswerken.

16 t/m 21 augustus

Omdat voor 's-Hertogenbosch het gevaar gedeels geweken scheen, durfde Kirkpatrick het wel aan, Rabenhaupt te gaan helpen. Blijkbaar was inmiddels zijn vertrouwen op de Roomse schuttersgilden gegroeid, want hij meende te kunnen volstaan met het achterlaten van slechts tachtig soldaten. Het pleit voor het tactische vernuft van De Chamilly dat hij, onmiddellijk nadat hij daarvan op de hoogte kwam, de mogelijkheid onderkende tot het uithalen van wat een van de sensationeelste stunts uit de hele krijgsgeschiedenis had kunnen worden: het had niet veel gescheeld, of de in Grave belegerde Fransen hadden tijdens het beleg kans gezien 's-Hertogenbosch te overmeesteren. Het was slechts bij toeval dat deze „coup de main” niet kon doorgaan!

Overigens werd deze week gekenmerkt door verscheidene, steeds heviger wordende, gevechten die zelfs noopten tot een tijdelijke wapenstilstand om de talrijke gesneuvelden te kunnen bergen.

22 t/m 28 augustus

De Ravensteinse dijk bleek een gunstige opstelling voor de Staatsen. Van daar konden zij de stad bestoken met „werpgeschut” (mortieren). Het was op dat punt, dat de befaamd geworden Coehoornmortieren hun vuurdoop ondergingen.

Op de 24e augustus werd de stad met allerhande wapens beschoten. De burgerij raakte in vertwijfeling, want de ingesloten vesting was beslist geen prettige verblijfplaats. De Fransen waren evenwel nog lang niet van zins, zich gewonnen te geven en hun artillerie riposteerde met kracht.

Het bericht van de slag bij Seneffe, waar prins Willem III Condé had bevochten (waarna beide bevelhebbers zich als overwinnaar beschouwden), was voor Rabenhaupt aanleiding vreugdevuren te laten ontsteken. De Chamilly deelde die mening echter geenszins en liet ter ere van Condé een reeks hevige artilleriebeschietingen uitvoeren waarvoor hij niet minder dan 8000 ponden buskruit verbruikte.

Het zat de Staatsen nog steeds niet mee. Op de rechter Maasoever zette de daar liggende redoute — een eenvoudig, rechthoekig schanswerk — hen nog steeds de voet dwars, hoewel de verdedigers vrijwel geheel van Grave waren geïsoleerd. Een nieuw in stelling gebrachte batterij van vier 24-ponders, gedekt door een zware borstwering, bracht weliswaar niet onmiddellijk succes tegen de redoute, maar verschafte de belegeraars toch

een duidelijk vuuroverwicht in die sector waar- door de bedreiging van de stad sterk toenam. Op 28 augustus achtte Rabenhaupt de vesting rijp voor een ultimatum. Hij eiste de stad, die vrijwel geheel in puin lag, op, maar De Chamilly meende dat zijn garnizoen nog zeer goed de strijd kon voortzetten. En dus zou wellicht de Prins zelf te hulp moeten komen om te voltooiën waar Raben- haupt niet slaagde.

29 augustus t/m 5 september

Inderdaad was het garnizoen nog lang niet ver- slagen. Dat bleek, toen een uitval buiten de Ham- poort op klaarlichte dag met groot succes werd bekroond. Zo ook een nachtelijke actie op 3 sep- tember van zes Franse pontonniers, die de dijk van de circumvallatielinie wisten te doorsteken zodat de vestinggrachten weer voldoende, en de Staatse waterschansen te veel, water kregen. Voor de belegeraars zat er weinig anders op dan te proberen de vesting murw te schieten. Vooral de Neerasseltse batterijen speelden daarbij een hoofdrol, en de stad was dagenlang gehuld in zwarte rookwolken.

6 t/m 16 september

Onophoudelijk bleef het geschut de vesting be- stoken, in steeds groter aantal gesteund door de mortieren. De beweging van de aanvallers bleef beperkt tot het vooruitbrengen van hun loopgra- ven die geleidelijk aan de voorgracht van de stad als een ring omsloten. Daardoor kon de druk uit het westen en noordwesten worden verhevigd.

17 september t/m 8 oktober

Steeds meer hulp werd Rabenhaupt aangeboden. Ook Menno van Coehoorn, de vermaarde Staatse vestingbouwdeskundige, kwam hem adviseren maar de oude veldheer — 71 jaar oud — negeer- de die raad.

Heftige schermutselingen eindigden nu eens ten voordele van de belegeraars, dan weer in een overwinning voor de verdedigers. Definitief werd de situatie echter zelden beïnvloed. De grootste dreiging kwam uit het nijvere mollenwerk, waar- mee de Staatsen hun „approches” nu ook al naar de buitengrachten schoven, en van het geschut- vuur dat steeds krachtiger werd: de redoute op de rechter Maasoever was daartegen niet langer bestand.

De Chamilly wist echter van geen ophouden. Zo-

dra een nieuw-geschoten bres gevaar opleverde, liet hij die dichten met uit balken vervaardigde, met pinnen bestoken en onderling verbonden, houtconstructies die ook thans nog bekend zijn als Friese of Spaanse ruiters.

Dat alles zette Rabenhaupt de voet dwars. Het lukte hem dan ook niet, de val van de vesting af te dwingen voordat de Prins zelf zou aankomen. Integendeel, ondanks hevige beschietingen en ver- woede aanvallen begon het steeds duidelijker te worden dat de lauwerkrans hem zou ontgaan, want de Staten-Generaal hadden hun geduld ver- loren: de Prins, die tot dan toe het beleg voor Oudenaerden had geslagen, brak dat op en mar- cheerde naar Grave, waar hij op 9 oktober aan- kwam.

9 t/m 26 oktober

De Chamilly voelde zich geveleid dat de grote Oranje zich met hem kwam meten, en hij was dan ook voornemens zich die tegenstander waardig te betonen. Prins Willem III, terzijde gestaan door zijn neef prins Hendrik Casimir II van Nassau — ook bekend als „Friso” — bracht zijn gehele rui- terij en een hoeveelheid voetvolk mee, daarmee de versterkingen van de belegeraars op omstreeks 10.000 brengend. Hij zelf vestigde zijn hoofdkwar- tier in kasteel Wychen, en nam de leiding van de krijgsverrichtingen op zich . . . met even weinig succes als Rabenhaupt had geboekt, want de ves- ting bleef hardnekkig standhouden, en naar het scheen konden de wapens geen beslissing afdwin- gen.

Capitulatie

De oorspronkelijke opzet van Lodewijk XIV, de Republiek ten onder te brengen door haar van de landzijde binnen te dringen, had reeds lang schip- breuk geleden. Het handhaven van een geïsoleer- de positie als Grave had daarom nauwelijks nog zin, en het was dan ook niet verwonderlijk dat de Franse koning zelf zijn, nog lang niet uitgeputte, bevelhebber aanraadde de strijd te staken. Na een korte wapenstilstand, waarin de onderhandelingen werden gevoerd, capituleerde De Chamilly op 27 oktober onder zeer gunstige voorwaarden en op alleszins eervolle wijze. De Prins had zijn tegen- stander, die voortreffelijk partij had gegeven, leren waarderen, en zijn respect en sympathie deden hem besluiten de verdedigers te vergunnen de vesting te verlaten:

. . . met volle geweer, vliegende vaandels, brandend

lont, kogels in de mond, slaande trommen en al de kanonnen, voorzien van het Franse wapen.

De uittocht vond plaats op de volgende dag. De Chamilly, die nog slechts 2000 man overhad, werd door de Prins zeer minzaam bejegend, en diens accolade ten afscheid was een welverdiende hulde. Op dezelfde dag begaf de Prins zich met een groot Staats gevolg ter kerke in de zwaar beschadigde Sint Elizabethskerk, waar hij in ruitertenuge de dankpredikatie aanhoorde van zijn eveneens „gelaarsde en gespoorde” hofprediker De Roy.

☆

De val van Grave ging ten koste van 15.000 à 16.000 doden, gewonden en overlopers aan Staatse zijde. De Fransen telden 1554 doden en 1017 gewonden; onder hun gesneuvelde officieren was

ook de tweede zoon van de beroemde toneel-schrijver Corneille.

Grave was nagenoeg verwoest. Het aantal slachtoffers onder de burgerij is niet bekend, maar het leed was onbeschrijflijk. De meer dan 100.000 kanonskogels en de 3000 bommen — waarbij er toen al waren van 500 ponden — die de stad en haar verdedigingswerken hadden getroffen, hadden dood en verwoesting gezaaid in de slechts enkele tientallen hectaren grote vesting. Maar het uit 1630 daterende schilderij met het motto „Graeft voort”, dat zich in het stadhuis bevindt, werd eens te meer werkelijkheid: de burgerij kon van de schrik en de nachtmerries bekomen en de herbouw ter hand nemen in een periode van betrekkelijke rust van 120 jaren: tot in het najaar van 1794 bleef Grave verschoond van nieuw oorlogsgeweld.

Rabenhaupt (1602-1675)

Carel Rabenhaupt, Baron van Sucha, Erfheer van Lichtenberg en Fremesnich, Heer tot Grumbach, Luitenant-Generaal van Groningen en Ommelanden, Bohemer van geboorte, begaf zich in 1620 in dienst van de Keurvorst van Saksen. Opgevoed in de leer der Hussieten was hij een ijverig voorstander van de Hervorming; hij hield Nederland voor de bakermat der Christelijke leer en trad onder Prins Maurits in 1622 in Staatse dienst, waarin hij bleef tot na de Vrede van Munster (1648). In 1672 riepen de Staten van de Stad Groningen en Ommelanden hem weer terug. Zijn beleid, ijver en bezieling, bij de verdediging betoond, dwongen de Bisschop van Munster, „Bommen-Berend”, het be-

leg op te breken. Nadat hij o.a. Coevorden had veroverd en de oorlogszuchtige bisschop, die zijn strooptochten door het Groninger land had hervat, nogmaals had verdreven, en hem zelfs tot in Munsterland had achtervolgd en verslagen, werd hem medio 1674 opgedragen de vesting Grave op de Fransen te heroveren. Hij had daarvoor 95 dagen van harde strijd nodig..... én de steun van prins Willem III, voor wie de Franse verdediger, de markies De Chamilly, op bevel van Lodewijk XIV ten slotte bereid bleek te capituleren. Na de verovering van Grave bekleedde hij nog tot aan zijn dood in 1675 het gouverneurschap van Coevorden en het drostambt van Drente.

De Chamilly (1636-1715)

Noël Bouton, markies de Chamilly, werd geboren op 4 april 1636 in Chamilly (een dorp in Bourgondië op 19 km afstand van Chalon). Hij begon zijn militaire loopbaan in de legers van Lodewijk XIV bij het beleg van Valenciennes in 1656 en was aanwezig bij alle grote militaire gebeurtenissen tijdens de regering van de Zonnekoning. Hij diende 4 jaar in Portugal onder maarschalk Schomberg; uit die periode stamt de in de literatuur beroemd geworden bundel „Lettres Portugaises” waarin de jonge Portugese religieuze Marianne Alcoforado haar ontroerende liefde zou hebben verklaard voor De Chamilly. Thans is komen vast te staan dat de bewuste brieven zijn geschreven door De Chamilly's vriend, Guilleragnes. In 1688 volgde hij de maar-

schalk De la Feuillade naar Kreta, waar hij levensgevaarlijk gewond werd. In 1667 nam hij onder maarschalk Turenne deel aan de veldtocht van Vlaanderen, werd vervolgens kolonel van het Bourgondische Regiment bij een legerkorps dat werd gecommandeerd door zijn broer Hérard, de graaf van Chamilly, en nam in 1672 onder Condé deel aan de oversteek over de Rijn, die de inval in Holland inleidde. Hij maakte vervolgens de verovering van Wesel, Deventer en Zwolle mee, en werd benoemd tot gouverneur van de laatste stad.

Bevorderd tot brigade-generaal in 1673 kreeg hij het gouverneurschap van Grave en werd belast met de verdediging van dit laatste Franse bolwerk

in de Nederlanden. Ook daaraan heeft de literatuur, maar dan de krijgsgeschiedkundige, veel aandacht besteed, en wel voornamelijk om de sublieme wijze waarop deze werd gevoerd. Inmiddels in 1674 bevorderd tot maréchal de camp, nam De Chamilly nog deel aan het beleg van Gent waar hij door een kanonskogel gewond werd. In 1678 volgde zijn bevordering tot luitenant-generaal; in die rang

diende hij zijn koning in Duitsland en veroverde daar o.a. Heidelberg. Op 14 januari 1703 verleende Lodewijk XIV hem de maarschalkstaf, waarna hij in 1705 de Orde van de Engelbewaarder, destijds de hoogste onderscheiding, uit handen van de koning ontving. De markies De Chamilly, die op 5 januari 1715 kinderloos stierf in Parijs, ligt begraven in de kerk van St. Jean de Grève.

Literatuur

Journael of dagh-register van d'aenmerkelykste zaken, voorgevallen in het seer strange en gedenkwaerdighe beleg der Stadt Grave, belegert den 27 Juli; en door Syn Hoogheydt gewonnen den 28 October 1674. Wed. J. Bruining, Amsterdam (1674).

Hollandse Mercur (1674).

G. de Luine — *Relation de tout ce qui s'est passé pendant le siège de Grave en l'année 1674.* Parijs (1753); *Relation du siège de Grave en 1674 et de celui de Mayence en 1689.* Parijs (1756).

D. A. Schneller — *Erzehl. der Verteidigung Grave (1674) und Mainz (1689).* Braunschweig (1774).

P. Hendrix — *Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van Grave.*

Beleg van Grave 1674. *Mil. Spect.* (1836)205.

Memorie over de verdediging der vesting Grave in 1674. *Mil. Spect.* (1847)216.

F. Wouters — *Door tien eeuwen Graafse historie.* Verhaak, Grave (1972).

H. Essink — De krijgsgeschiedenis van Grave in het tijdvak 1672-1674. *Merlet*, tijdschr. archiefdienst Land van Cuyk (1974)(feb, mei, aug).

C. R. Patist — *Het beleg van Grave van 1674.* U.H.N., Nijmegen (1974).

MEDEDELING

Maandelijks wordt de *Militaire Spectator* toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

De problematiek van de pensionering en de voorbereiding erop

K. J. R. Terpstra

kapitein vsd van de Koninklijke luchtmacht

Het aantal militairen dat jaarlijks krachtens de Uitkeringswet gewezen militairen (UKW) de Koninklijke luchtmacht verlaat, neemt voortdurend toe. In 1970 gingen 130 Klu-militairen „met UKW”, in het jaar 1975 worden het er 246 en de prognose voor 1981 is nog hoger. Van een naar het pensioen (UKW) toegroeien op deze (betrekkelijk) jonge leeftijd van 55 jaar, vallend in een leeftijdsfase waarbij de expansieve instelling nog maar langzaam afneemt, kan nauwelijks sprake zijn.

Door het stijgen van het aantal met UKW gaande militairen is het probleem van de pensionering en de daarmee samenhangende aspecten ook voor de Koninklijke luchtmacht en haar leden zeer relevant geworden. Voor het feit dat men zich bewust wordt van dit probleem als maatschappelijk verschijnsel is een serie motieven aan te geven:

— de ingewikkeldheid van onze maatschappij, de daarin optredende snelle veranderingen (die o.a.

De auteur van nevenstaand artikel beoogt de lezers van de Militaire Spectator nader te oriënteren op het probleem van de (vervroegd) gepensioneerden en de voorbereiding op die pensionering. De ervaringen, van troepencommandanten en staffunctionarissen, leren dat de pensionering voor velen leidt tot ernstige aanpassingsproblemen.

Schrijver stelt zich voor in een tweede artikel nader in te gaan op de concrete maatregelen die de krijgsmacht zou kunnen (moeten?) nemen om tot een goede voorbereiding op de pensionering te geraken. Hij zou het daarom bijzonder op prijs stellen indien de lezers van de Militaire Spectator (zowel troepenofficieren als artsen, geestelijke verzorgers, officieren van sociale dienst e.d.) hem hun reacties op dit eerste artikel doen toekomen. Kapitein Terpstra is te bereiken via Staf CCL, Blikkenburgerlaan 2a te Zeist.

een „éducation permanente” steeds meer noodzakelijk maken);

— de kloof tussen generaties;

— zowel het stijgende absolute aantal als ook het relatieve aantal gepensioneerden in verhouding tot de rest van de bevolking;

— het langer worden van de gemiddelde levensduur van de mens in de westerse wereld, hetgeen, bij een gefixeerde pensioenleeftijd, resulteert in een langere pensioentijd;

— de toeneming van het aantal gepensioneerden door de soms zeer snelle wijziging van sociaal-economische omstandigheden;

— het zich organiseren van bejaarden, gepensioneerden, op grond van de wetenschap dat men in de huidige tijd zelf voor de eigen belangen moet opkomen.

Het gaat hier om een hele reeks gebeurtenissen, die in een duidelijke wederkerige relatie tot elkaar staan. Het is juist de wederkerigheid van deze reeks die de mens, en daarmee de onderzoekers motiveert tot bezinning op problemen die zich concentreren rondom een maatschappelijk, problematisch thema. Bij de problemen, die zich voordoen zodra het thema pensionering aan de orde wordt gesteld, gaat het niet alleen om een maatschappelijk en collectief thema (bv. iedere werknemer draagt bij aan de AOW) dat zeer veel omvattend en van velerlei aard is, maar ook over één individu.

De (sociaal)psychologische benadering van het probleem stelt centraal de vraag: hoe beleeft de persoon zelf (en de aan hem/haar verbonden personen) de pensionering? De sociologie stelt de rol van de gepensioneerden binnen de sociale systemen centraal. De sociologische en (sociaal)psychologische visie kunnen in deze elkaar complementerende kennis verschaffen. De medische wetenschap kan de nodige kennis en visie verschaffen met betrekking tot het lichamelijk functioneren en een derde dimensie toevoegen aan de twee voorgaande. De filosofische visie en vooral ook de huidige

maatschappij-kritische visie kunnen de drie voorgaande standpunten in een bredere context plaatsen, zeker wanneer zij de vraag behandelen in hoeverre de huidige maatschappij recht doet aan de nu ervaren eisen van menselijkheid.

Ons uitgangspunt is: er is slechts dán een verantwoorde oriëntatie mogelijk met betrekking tot de gecompliceerdheid van de verschijnselen rondom de pensionering, wanneer de kennis omtrent dit probleem wordt herleid tot de visie van waaruit zij stamt. Bovendien moeten wij pragmatisch zijn: het is interessant te weten dat de mens, geplaatst binnen de context van het dierenrijk, waarschijnlijk de hoogste absolute ouderdom kan bereiken. Deze kennis baat ons echter weinig, wanneer het om de voorbereiding op de pensionering gaat. Belangrijk is ook te beseffen dat de visie van een discipline via onderzoekresultaten kan leiden tot beleidsadviezen. Een beleid mag echter niet louter en alleen worden bepaald door de visie van één discipline: multi-disciplinaire aanpak is onzes inziens daarom ook hier een vereiste.

Begripsbepaling

Onder pensionering wordt hier verstaan: het op enigerlei wijze ontheven worden van een dienstverband, waarbij een persoon gaat genieten van een inkomen, uit andere bron afkomstig dan dit, of uit een ander dienstverband, hetzij vrijwillig, maar meestal omdat hij een tevoren gefixeerde chronologische leeftijd heeft bereikt.

Onder voorbereiding op de pensionering wordt verstaan: enerzijds het wekken van de interesse voor de lichamelijke, materiële en geestelijke implicaties en mogelijke problemen, die kunnen optreden naarmate de pensioentijd nadert en de pensioenleeftijd wordt bereikt, en tevens het geven van aanwijzingen en mogelijkheden om deze implicaties en problemen het hoofd te kunnen bieden, resp. op te lossen; anderzijds om het leven na de pensionering vooral zo zinvol te doen maken, opdat het leven niet afglijdt naar een vegeteren.

Vervolgens moeten wij in de praktijk het volgende onderscheid maken:

- de voorbereiding op de pensionering in de werksituatie, nl. al die maatregelen, die erop zijn gericht het werk, de arbeid, geleidelijk te laten overgaan naar de periode van de pensionering bij de ouder wordende werknemer;
- de voorbereiding op de pensionering buiten de werksituatie, nl. primair het aanbrengen van een

positieve instelling ten aanzien van de pensionering, en tevens het bieden van hulp bij het maken van plannen voor een zinvolle pensioentijd.

Sociologische bijdragen

De sociologie heeft in deze context de zogenaamde desocialisatietheorie naar voren gebracht. Deze theorie ziet er ongeveer als volgt uit. Naarmate de mens ouder wordt neemt hij minder deel aan opvoeding en produktie. Hij is, gezien het kleine, zelfstandige gezin, dat geen produktie-eenheid meer is, steeds meer overbodig geworden bij de opvoeding van de eigen kinderen en de kleinkinderen (vooral) en is, gezien zijn pensionering, niet meer produktief (= buiten het produktieproces geplaatst). Dit betekent ook dat men, naarmate men ouder wordt, steeds minder contacten overhoudt met anderen, en gaandeweg steeds meer geïsoleerd raakt.

De belangrijkste in elkaar grijpende thema's in deze theorie zijn de steeds toenemende behoefte aan verzorging door anderen dan de eigen familie. Uit de aard der zaak moet deze verzorging dan geschieden door daarvoor speciaal opgeleide krachten. Met de steeds toenemende behoefte aan verzorging is ook de reductie van contacten (isolatie) met familieleden en kennissen gegeven, en de substitutie daarvan door professionele krachten (= inhoudelijke verarming van de contacten). Tegelijkertijd is ook gegeven het steeds meer op non-actief gesteld worden, ten eerste omdat men buiten het produktieproces staat, ten tweede omdat men ook steeds minder nodig is in de kring van familie en kennissen.

Belangrijk is het verder te beseffen dat het hier gaat over een sociologische theorie: de groep van gepensioneerden en ouder wordende mensen wordt bestudeerd. De resultaten, die het sociologisch onderzoek aantreft, worden dan ook bepaald door de theoretische opvattingen. Eventuele beleidsadviezen worden derhalve ook bepaald door deze visie op de groep. Het is dan ook niet verwonderlijk dat geïnstitutionaliseerde vormen van benadering (verzorging) van de ouder wordende mens vooral hun motivering vinden in deze theorie en de daarmee overeenstemmende onderzoekresultaten.

Natuurlijk kan de bovenvermelde desocialisatietheorie in haar beperktheid ook binnen de sociologie niet als zodanig gehandhaafd blijven. Sociologische kritiek op deze structureel-functionalistische

opvatting bleef dan ook niet uit. Of deze kritiek een wezenlijke verandering in deze opvatting heeft teweeggebracht is echter een vraag.

Pensionering

De veranderingen die bij pensionering optreden, staan in diepgaande relatie met de betekenis van werk en beroep (arbeid) voor de mens, alsmede met de feitelijke betekenis van de pensionering.

Factoren die bijdragen aan de betekenis van de arbeid zijn de volgende:

- arbeid brengt in het algemeen de krachten en talenten van de beroepsbeoefenaar tot ontplooiing;
- arbeid kan een innerlijke bevrediging geven die des te groter wordt naarmate de bezigheden een creatief karakter dragen;
- arbeid geeft spanning, traint het uithoudingsvermogen en vormt een centraal punt in het leven;
- arbeid verbindt de beoefenaar met het samenleven binnen een bepaalde groep en versterkt het levensgevoel en de eigenwaarde omdat hij deel uitmaakt van een gemeenschap;
- arbeid kan ook ontaarden in een vlucht uit, en een compensatie vormen voor, een huiselijke conflictsituatie.

De bovengenoemde factoren worden bij pensionering opgeheven, waarna een situatie ontstaat, die door sommigen kan worden benut en gevuld, doch die door anderen als sterk problematisch kan worden ervaren.

De volgende groepen zullen in het algemeen de pensionering als een bevrijding zien:

- degenen, die een verkeerd beroep hebben gekozen, of daartoe door omstandigheden werden gedwongen, dan wel een beroep uitoefenen dat niet meer aan de oorspronkelijke verwachtingen voldoet;
- degenen met aanpassingsmoeilijkheden aan de beroepsgemeenschappen (moeilijk overweg kunnen met chef en ondergeschikten);
- degenen met een verantwoordelijk beroep, waarbij de verantwoording bij het stijgen der jaren als te veel wordt ervaren;
- degenen, die hun beroep psychisch en/of fysiek niet meer aankunnen.

Onderstaande groepen zullen in het algemeen moeilijk hun pensionering aanvaarden:

- degenen, die geen hobby's uitoefenen, of van

hun werk hun hobby hebben gemaakt; voor hen komt de pensionering als een grote leegte;

— degenen, die behalve kundigheid inzake hun deeltaak in een organisatie geen vaardigheid hebben ontwikkeld om zich buiten die organisatie (eventueel individueel) nuttig te kunnen maken (beperkt rolgedrag);

— hogere en hoogste functionarissen in een organisatie; zij moeten hun specifieke wijsheid, ervaring en dikwijls ook hun hoge zichtbare sociale positie opgeven, zodra zij buiten de organisatie worden geplaatst.

Hoewel het wetenschappelijk onderzoek naar veroudering en ouderdom nog in de kinderschoenen staat, is het toch mogelijk een aantal oorzaken van de moeilijkheden aan te geven. De negatieve beoordeling van de oude mensen door jongeren is mede oorzaak van de onzekerheid en de onlust onder de oudere mens in deze tijd. Jongeren willen niet aan oud worden denken; voor mensen van middelbare leeftijd is het vaak een schrikbeeld. Deze ideeën blijven dikwijls ook op latere leeftijd bestaan. Er is blijkbaar maatschappelijk een tendens tot een negatieve kwalificatie van oud zijn. Enigszins generaliserend kan worden gesteld dat wij in de westerse cultuur een beeld van de ouderdom hebben dat niet erg positief is.

Algemeen neemt men aan dat bij verouderingsprocessen zowel de lichamelijke als de geestelijke mogelijkheden sterk afnemen. In een samenleving die activiteit, produktiviteit en competitie hoog waardeert, vormt die veronderstelde aftakeling een schrikbeeld. Een extra belasting voor het oud worden, een proces dat het vloeiend verlopen hiervan zal bemoeilijken, is voorts de veranderende en snel veranderende maatschappij. De negatieve beoordeling van oud zijn wordt versterkt door de vaak gehoorde veronderstelling dat de ouderen de maatschappij en hun jongere medemensen niet begrijpen, de ontwikkelingen niet kunnen volgen. Dit is ten dele waar, omdat de maatschappij steeds sneller verandert en men als volwassene meestal onvoldoende is toegerust om de aard van die veranderingen regelmatig te volgen.

Er is echter in onze beweeglijke, snel veranderende maatschappij weinig plaats voor de beschouwende intelligentie van de oudere mens, die daarmee — functioneel gezien — uitgediend raakt. Uit de onderzoeken blijkt dat de oudere mensen weliswaar veelal minder weerstand tegen stress bezitten, zich minder snel herstellen en wat trager functioneren, maar desondanks zowel lichamenlijk als geestelijk

tot zeer veel in staat blijven. Door het probleem van de ouderen systematisch te onderzoeken en door de mensen de juiste ideeën bij te brengen ten opzichte van het ouder worden zal men geleidelijk komen tot sociale veranderingen in het gedragspatroon en de waardering van de oudere mens. Door de ervaring en de wijsheid van de ouderen kan veel sneller nieuwe kennis worden opgedaan dan men veelal wil doen voorkomen.

Er zijn aanwijzingen dat personen, die meer in direct contact staan met de oudere mens, minder negatieve waardering hebben voor het ouder worden dan personen die dit directe contact niet hebben. Direct contact met de oudere mens leidt tot een meer positieve waardering. De wijze waarop het bijzondere vraagstuk wordt geïntroduceerd (positief of negatief) beïnvloedt sterk de sociale waardering van oude mensen. Een negatieve introductie heeft een grotere uitwerking dan een positieve. Dit sluit aan op de meer negatieve waardering van het ouder worden.

Het is dus van belang ouderen en jongeren duidelijk te maken dat ook de oudere mensen volwaardig zijn, ook al is het aantal lichamelijke en geestelijke afwijkingen relatief groter.

Het ervaren van die volwaardigheid is ook een doelstelling van een beleid dat de laatste jaren het duidelijkst wordt geformuleerd in de idee van de permanente educatie. De idee wil tot uitdrukking brengen de maatschappelijke behoefte om levenslang bij te blijven en jezelf te kunnen zijn. Voor de volwassenen gaat het evenwel om periodieke mogelijkheden tot bijscholing, informatie en vorming die mede de verdere ontplooiing van eigen mogelijkheden tot doel hebben.

Psychologische bijdragen

De (sociaal)psychologische benaderingswijze laat een (grofweg genomen) splitsing zien in opvattingen, al naar gelang de onderzoeker meer „sociologisch” dan wel „psychologisch” denkt. De meer sociologisch denkende (sociaal)psycholoog stelt, dat op het moment van de pensionering en dus met het ouder worden een geringere interactie optreedt tussen de ouder wordende mens en de sociale systemen waartoe men behoort, d.w.z. dat de ouder wordende persoon een functieverlies gaat lijden binnen het kader van de instrumentele (functionele) rollen (o.a. door het buitenspel gezet zijn bij het productieproces) en is derhalve steeds meer aangewezen op de zogenaamde socio-emotionele rollen. Psychologisch geredeneerd (in deze theoretische context) is het voor de ouder wordende

mens het beste, wanneer hij zich neerlegt bij deze functieverhuizing en dus zijn geluk zoekt in de beleving van zijn socio-emotionele rollen. (Het is natuurlijk wel moeilijk zijn geluk te vinden in het socio-emotioneel functioneren wanneer ook dit aspect steeds meer wordt beperkt, o.a. door opnemings in een verzorgingstehuis.)

De meer psychologisch denkende onderzoeker stelt echter: wanneer de functioneel-instrumentele rollen minder worden, kan de ouder wordende mens zijn geluk vinden door compensatie daarvoor te zoeken in activiteiten op andere gebieden. De pensionering biedt voor de ouder wordende mens een ideale gelegenheid om zijn niet-professionele activiteiten uit te breiden. Heeft iemand interesse gehad in tuinieren, dan is de pensioentijd de ideale gelegenheid deze hobby uit te breiden tot eigen en andermans tuin.

Een tussenstandpunt is te vinden in de theorie, dat de pensionering weliswaar leidt tot inkrimping van de sociale rollen, maar dat dit niet definitief behoeft te zijn. Herstel, o.a. door compensatie, is mogelijk en derhalve nastrevenswaard. Na een periode van verkleinde interactie is een vergrote interactie mogelijk door de opbouw van compenserende sociale rollen.

De medische, antropobiologische bijdragen

Het menselijke organisme ondergaat in de loop van het leven een hele serie niet-omkeerbare veranderingen. Over het geheel genomen is dit historische gebeuren geprogrammeerd door de genen. Er zijn kwalitatieve veranderingen, tot uitdrukking komend in het proces van de veroudering; er zijn structurele veranderingen, gekenmerkt door rijping en ontwikkeling. Deze veranderingen staan echter niet los van elkaar. Zij zijn onderling afhankelijk van elkaar en soms moeilijk van elkaar te onderscheiden.

Het proces van de veroudering begint reeds bij de geboorte. Veroudering staat dus niet gelijk met kwaliteitsvermindering. Het is echter wel zo dat kwaliteitsverandering op den duur tot kwaliteitsvermindering leidt. Een duidelijk voorbeeld van een dergelijk gebeuren treft men aan in de vermindering van de elasticiteit van de lens van het oog. Dit proces is zelfs nauwkeurig na te gaan door het meten van de vermindering van het accommodatievermogen. Deze vermindering van de elasticiteit begint vermoedelijk reeds vlak na de geboorte en wordt meestal niet eerder opgemerkt dan op de leeftijd van ongeveer 45 jaar. Dan heeft men een

leesbril nodig. Men zou het wellicht zo mogen stellen: de vermindering van de elasticiteit van de lens wordt in onze cultuur, waar gelezen wordt, op den duur ervaren als een kwaliteitsvermindering die zich openbaart op ongeveer 45-jarige leeftijd (in een andere cultuur zou dit zich wel eens op een jongere of oudere leeftijd kunnen voordoen). Het gaat hier dus om een kwaliteitsverandering die in een bepaalde (culturele) context wordt ervaren als een kwaliteitsvermindering. Het betreft echter één en hetzelfde proces.

De top van het menselijk vermogen ligt ongeveer bij het 30e levensjaar. Dit is niet alleen het geval met lichamelijke functies maar ook met de meeste geestelijke. Het mag als bekend worden verondersteld dat bijvoorbeeld longen en hart vóór of rond het 30e jaar een optimale prestatie leveren. De wereldrecords in de meeste takken van sport geven zelfs aan dat de top in verreweg de meeste gevallen veel eerder wordt bereikt.

Men is er eigenlijk nog veel te weinig van doordrongen dat de geestelijke vermogens in feite een zelfde beeld laten zien. Nu is het echter bij de psychologische aspecten van het functioneren in zoverre anders dat twee verschillende zaken moeten worden onderscheiden:

- de hoeveelheid kennis, ervaring, vaardigheid, e.d.;
- het vermogen van kennisverwerving, de snelheid van toeneming in die kennis, ervaring en vaardigheid.

Het is zonder twijfel een feit dat het eerste aspect meestal blijft toenemen na het 30e levensjaar en dat van werkelijke vermindering pas op hoge leeftijd sprake is. Het zogenaamde „vat van wijsheid” — of objectiever gesteld „de opslag van informatie” — wordt steeds voller met het stijgen der jaren, maar het toevoegen van nieuwe gegevens neemt af en steeds meer zijn het de oudere en vroegere elementen, die het denken bepalen. Vandaar dat er veel waarheid schuilt in de uitspraak „bekende problemen lost men op met wijsheid, nieuwe problemen met de onbevangenheid van jong verstand”.

Uit een onderzoek naar het menselijk activiteitsprobleem tegen de achtergrond van de leeftijd (H. van der Sluis, Academisch Ziekenhuis Leiden, 1968) bleek dat, naarmate men een groter lichame-lijk arbeidsvermogen heeft, men korter slaapt, zwaarder of meer werk doet, minder ertegen opziet een grotere afstand tot het werk te moeten

afleggen en ook tijdens de totale werkdag meer energie verbruikt. Verder bleek dat, naarmate men een intensiever patroon van dagelijkse activiteiten vertoont, men het dagelijks werk desondanks als minder zwaar ervaart en als karakterkenmerk een grotere bereidheid heeft tot actie over te gaan. Het lijkt erop dat „diegenen die het druk hebben, altijd tijd hebben”. Deze analyse van het dagelijkse activiteitenpatroon heeft aangetoond dat er inderdaad een relatie is tussen wat iemand kan en wat iemand doet. Eveneens is gebleken dat, bezien over de onderzochte 40 levensjaren, in het algemeen een daling van de activiteiten optreedt, maar ook dat hierop belangrijke uitzonderingen zijn. Het ziet ernaar uit dat men vlak voor het 50e levensjaar het meest actief is, ondanks het feit dat het lichamelijke arbeidsvermogen dan reeds aanzienlijk is gedaald. Men kan zich daarom afvragen of het evenwicht tussen activiteit en vermogen niet reeds op vroegere leeftijd de aandacht zou moeten krijgen.

Belangrijk in dit verouderingsproces is het (kunnen) verwerken van de aankondiging van de dood, en de daarmee samenhangende vermindering van de kwaliteit. Is verzoening met het eigen lot de beste oplossing? Essentieel is dat bij de ervaring van de veroudering de ervaring van de toekomst (dat wat te verwachten is) de belangrijkste rol speelt.

Veranderingen ten gevolge van de pensionering

De veranderingen die ten gevolge van de pensionering optreden zijn nogal ingrijpend. De veranderingen kunnen globaal als volgt worden gerangschikt:

- het inkomen wordt minder, met als mogelijk gevolg het niet meer kunnen handhaven van verworven sociaal-economische statusbeleving (achteruitzetting);
- radicale verandering van levensgewoonten, waarvan voor een belangrijk deel het „doel” is weggevallen (vacuümbeleving);
- de noodzaak van een totaal veranderde dag-indeling (onzekerheid);
- confrontatie met het niet meer meedoen in het arbeidsproces (wegvallen arbeidscontacten) in een sterk op „presteren gerichte maatschappij” (isolatiebeleving);
- de werknemer is aan zijn laatste levensfase toe, met alle psychische problematiek van dien;
- teruggeworpen worden op een veel tijdsinten-

siever contact met het eigen gezinsleven en de eigen gezinsrelaties (heroriëntatie in eigen milieu); — biologische veranderingen; door het oud worden ontstaan gebreken, kunnen depressies ontstaan.

Alleen door een goede begeleiding van de voorbereiding kan iets worden gedaan aan de moeilijkheden die het met pensioen gaan, of die het zoeken naar en het accepteren van een nieuwe werkring op latere leeftijd voor vrijwel iedereen teweegbrengt. De zorg voor de voorbereiding op de pensionering heeft onder meer tot doel voor de medewerkers, speciaal in de laatste jaren van het werkzame leven, arbeidsmotiverend te werken door bij of naast de werkzaamheden de verdere mogelijkheden tot ontplooiing en zelfrealisatie tijdens de pensioentijd aan te geven.

Het voorbereiden van de werknemer op zijn pensionering

De wijze waarop de voorbereiding op de pensionering kan geschieden is velerlei. Een inventarisatie van methoden, die in Nederland toepassing vinden, leert het volgende:

- voorbereiding via gesprekken met de aanstaande gepensioneerden;
- voorbereiding door het aankweken van een zinvolle vrijetijdsbesteding;
- voorbereiding via medische maatregelen; bedoeld zijn hier de eventuele periodieke keuringen na het 50e levensjaar die verschillende bedrijven kennen;

— voorbereiding door versterking van het contact met reeds gepensioneerden;

— voorbereiding door het volgen van vormingsbijeenkomsten met als thema het leven na de pensioendatum.

Samenvatting

Pensionering kan de betrokkenen voor ernstige aanpassingsproblemen stellen als gevolg van veranderingen in het dagelijkse werkschema, minder financiële zekerheid, veranderingen in de sociale rollen en de sociale status, een vermindering van de verantwoordelijkheid en het gezag dat men had, veranderingen in de maatschappelijke en gezinsverhoudingen en een langzaam minder goed wordende lichamelijke gezondheid.

Gaat een werker met pensioen dan wil dat zeggen dat hij afvloeit uit het werkzame, produktieve leven en zich voegt bij hen die worden gerekend tot de „rustenden”. De wenselijkheid van begeleiding spreekt hier te meer, omdat de totale omschakeling die de pensionering nu eenmaal meebrengt een geestelijke flexibiliteit vereist, waarover men juist in deze levensfase niet meer in zo grote mate beschikt.

Een beleid inzake voorbereiding op de pensionering eist een multi-disciplinaire aanpak met inbreng van sociologische, sociaal-psychologische, medische en theologische zijde en richt zich op het voorkómen, althans het zo klein mogelijk houden, van de schadelijke uitwerking die pensionering op oudere werknemers kan hebben.

The Regiment of the Roses

Norman L. Dodd

colonel UK Army, retired

Traditions are the life blood of the British Army, traditions carefully nurtured over the passing years and often dating back for several centuries. For it is in its traditions that the regimental family finds its strength and on that strength is based the morale, efficiency and the vital 'stick-erability' of the officers and men.

Nowhere is this spirit stronger than in the battalions of the Regiments of the Infantry of the Line. It is they who must bear the brunt of the fighting and carry on when all seems lost; and it is they who must, in the end, defeat the enemy in close encounter. Titles and names may change but continuity of the Regiment is closely guarded; never more so than in one of Britain's most famous and ancient Regiments, Her Majesty's Royal Regiment of Fusiliers.

In the year 1674 ten companies of Englishmen were raised by Sir Walter Vane to fight against the French in the Netherlands. During the winter of that year some of the companies were formed into two of the units which came together on St. George's Day, 23 April 1678 to form the present Royal Regiment of Fusiliers.

Tours of duty overseas were long in the seventeenth century, the two original regiments re-

mained in Holland until 1685 and then returned to home to help to quell the Monmouth Rebellion. In England they became Fifth and Sixth of Foot. In 1685 King James II, fearing invasion by the French, raised the Seventh of Foot at the Tower of London, still the Regimental Headquarters of the Royal Fusiliers. Three years later William of Orange, now King William III of Great Britain, commissioned Sir Robert Peyton to raise a further unit in Exeter to be numbered the Twentieth of Foot. All these regiments were armed with the 'snap-hance' musket, a copy of the French fusil, and were referred to as 'the Fusiliers'.

Three hundred years have passed but they are still 'the Fusiliers'. Three hundred years packed with hard fought battles, long campaigns, gallantry, life and death. The Fusiliers were at the Battle of the Boyne in 1690 when King William defeated the Catholic King James II, and today the 1st Bn. The Royal Regiment of Fusiliers is helping to restore order in Ulster partly because of the consequences of that victory. Between these events the battalions have gained many battle honours, of which forty are emblazoned on the Queen's Colour and thirty eight on their Regimental Colour. The first formal honour was gained at *Namur* in 1695 and the last in *Korea* in 1953. Between them are names of poignant memory: *Vimiera*, a victory against Napoleon's forces which forced the French to evacuate Portugal, and *St. Lucia* in 1778 in which the Fifth of Foot defeated a much larger French force and afterwards took the white plumes worn by their adversaries and placed them in their own caps; they are still a part of their uniform. *Sevastopol*, where they fought with the French, *Kandahar* in 1880 and just about in every front in the two World Wars are amongst their Honours but it is the *Battle of Minden*, fought on the 1st August 1759, that is numbered above all others. This battle took place during the Seven Years War, in which Great Britain was allied with Prussia against France and Austria. The French outnumbered the Allies by

Het Britse leger kent zijn Royal Fusiliers, de Koninklijke landmacht heeft haar Garderegiment met klankverwante naam. Beide regimenten zijn met recht trots op een zorgvuldig gekoesterde traditie. De naamsverwantschap sluit verschillen niet uit, maar er zijn ook punten van overeenkomst aan te wijzen. Hoewel het trekken van een algehele vergelijking niet mogelijk is, kan ook de poging daartoe reeds interessante aspecten aan het licht brengen.

Om die reden worden beide regimenten in dit nummer gepresenteerd aan de lezer, die daarna zal kunnen vaststellen in hoeverre zij als pendanten kunnen worden beschouwd.

over 10,000 men, and were stronger in artillery and had 10,000 cavalry. In order to draw the French out of their impregnable defensive position the Allied Commander, Prince Ferdinand of Brunswick, split his forces and the French Commander, Marshal Contades, took the bait.

The Duke immediately concentrated, placing his infantry on his right. As a result of a misunderstanding they then advanced with drums beating directly onto the massed French cavalry. During their advance they were subjected to devastating artillery fire but, closing their ranks, they repulsed a cavalry charge at point blank range. The infantry stood firm and destroyed a second line of cavalry with controlled volleys. Contades next deployed four brigades of Saxon infantry against the Fusiliers and the other battalions; they also were thrown back in confusion. Finally the French attacked with a new force of cavalry which succeeded in breaking through the right of the infantry but floundered before the fire of the 20th Foot, the Fusiliers. The victory was complete though, due to bad generalship, it was not exploited by the Allies.

The price of victory was high, the 20th Foot lost 304 men and 17 officers that day. As a result Prince Ferdinand issued an order that the Regiment should cease to do duty. The Commanding Officer replied 'The Regiment, at its own request, will resume its portion of duty in the line', and immediately did so.

Tradition has it that the men of the Regiment plucked roses as they marched into battle and stuck them in their hats. For over two hundred

years the Regiment has celebrated Minden Day by wearing red and yellow roses in their hats and as decorations to their drums, Colours and portrait of the then Commanding Officer and, to ensure that no officer ever forgets the gallantry of his forebears on that famous day, every newly joined officer is required, after the celebratory Mess Dinner, to stand upon his chair and there eat a rose which is served to him floating in champagne in a silver finger bowl. On such and similar traditions are based the morale and cohesion of many famous regiments of the British Army.

Today the Royal Regiment of Fusiliers has its Regimental Headquarters in the Tower of London with the offices in the recruiting areas of the Regiment, Northumberland, Warwickshire and Lancashire. There are three regular battalions, the 1st presently in Ulster, the 2nd at Catterick and the 3rd in Colchester.

It is most unusual to find all three in Great Britain at any one time, normally at least one is located in Germany. Their Volunteer (Territorial and Army Volunteer Reserve) Battalion, the 5th, has five companies raised and located in different towns within their recruiting area and the Fusiliers also have two Volunteer companies who are part of the Northumbrian Volunteers. Somewhat complicated arrangements which were caused by the wishes of the various old Fusilier units to retain identities and traditions during the various post war reductions and reorganisations of the Regular and Volunteer armies.

Associated with the Regiment are units of the

During training a general purpose machine gunner practises the engagement of a target

A group of Fusiliers from the various British recruiting areas and one from Singapore

Army Cadet Force located within its recruiting areas wearing the Fusilier badges and often operating from the same TAVR Centres as the Volunteer units of the Regiment. The Regiment also assists and fosters the Combined Cadet Forces units of seven large boy's schools, the most famous being that at Harrow.

The Royal Regiment of Fusiliers is allied in friendship with various infantry regiments in the Commonwealth and with two ships of the Royal Navy, the latter being HMS London and HMS Euryalus.

The alliance with HMS London dates from 1931 and is because both are associated closely with the City of London, the alliance with HMS Euryalus dates from the gallant but ill-fated landings at Gallipoli in April 1915. The Commonwealth Alliances are based upon comradeship in arms in many parts of the world. They include, in Canada, the Royal Canadian Regiment, the Lorne Scots, the Elgin Regiment, the Royal Westminster Regiment of British Columbia and the Fusiliers du St. Laurent. An Australian connection is maintained with the Royal Victoria Regiment in Melbourne and in New Zealand with the 6th Bn. (Hauraki) Royal New Zealand Infantry Regiment.

The activities of all the units in the Regiments and those of its allied and associated friends are

reported in the well presented bi-annual magazine, *The Fusilier*, the Journal of The Royal Regiment of Fusiliers, which is published by the Regimental Headquarters at the Tower of London.

The Fusilier 'family' is completed by the Regimental Association whose charter is:

... to foster the esprit de corps and the traditions of the Regiment among all ranks, past and present, and to maintain the comradeship formed during their service. And to further the interests of the Royal Regiment of Fusiliers and in particular to do everything possible to find recruits for the Regiment, both Regulars and Volunteers.

The President of the Association is the Colonel of the Regiment, presently General Sir Kenneth Darling, and the membership is open to all members of the Regiment, past and present. There are branches in various towns throughout the country who hold meetings, socials, etc. They, and all members of the Regiment, may bring to the notice of the Regimental Aid Society any needy ex-Fusilier or widow or dependant of a Fusilier. The Aid Society provides assistance and advice to all those in need and can make grants for education and other purposes.

The 'Father' of the Regimental Family is the Colonel-in-Chief, His Royal Highness The Duke of Kent who takes a very real interest in all aspects of Regimental affairs. It is truly a cradle to grave

arrangement which ensures that no Fusilier or his dependants, of whatever age, are ever Friendless in a hostile world.

The Royal Regiment of Fusiliers, like all other infantry regiment, is part of a 'Division' for recruit training and record purposes. These 'Divisions' are administrative and not operational formations and were formed for economy reasons to facilitate the basis training of recruits and to allow a measure of inter regimental postings and re-inforcements in time of emergency. The Fusiliers are members of the Queen's Division together with the Queen's Regiment and the Royal Anglian Regiment.

All British infantry battalions now have the same organisation though their equipment may vary depending upon their role at the time. There are about 38 officers and just under 700 men organized into three infantry companies, a support company, a logistic company and a command company. There are also attached detachments from the Royal Electrical and Mechanical Engineers, the Royal Signals to man a rear link to brigade, the Catering Corps to do the cooking, a Pay Corps officer and usually a doctor and an officer from the Army Education Corps. Artillery Observation officers and Armoured Corps LOs are attached when required.

Battalions stationed in Germany are fully mechanized and are carried in the AFV432 range of armoured personnel carriers. Those forming part of the strategic reserve are normally air portable and their transport is based upon the 1/4 ton truck. The support companies include the new Swingfire anti-tank missiles and six 81 mm mortars as well as a pioneer platoon. The battalion has a very full

range of radio sets many of which can be man packed.

Battalions change from one role to another every few years and those due to be employed in internal security duties in Ulster carry out further special training for this operation. The 1st Bn. of the Fusiliers is presently there, all the battalions have carried out at least one tour in this unfortunate province. A task which, at the beginning, provided excitement and good training for junior leaders but has now become an unpopular duty but one which has gained the Regiment a host of awards for gallantry and a reputation for efficiency second to none. An efficiency based upon good training and a high esprit de corps; an esprit fostered by three hundred years of continuous and effective service. Changes in organisations and equipment are inevitable in a changing world, but, as writes the Colonel of the Regiment,

... history and experience of many generations of fighting infantrymen have shown the strength, the fortitude and the endurance of the British Infantry soldier lie in his feeling of belonging to his own regimental family, and thus in the regimental system. No changes in organisation must be allowed to weaken this system, nor the very strong territorial affiliations on which it is based.

A sentiment agreed by virtually every officer and man in the British Army but one not often understood by the 'efficiency and computer experts'. For what numerical value can be placed upon the vital factors of morale and esprit de corps? None, for they are the most priceless battle winning ingredient of all.

Long may the officers eat roses on Minden Day!

Vorming en handhaving van tradities bij het Garderegiment Fuseliers Prinses Irene

J. F. Spiering

majoor der fuseliers

Toen mij het verzoek bereikte enkele regels aan dit onderwerp te wijden, heb ik mij ernstig beraaden over de vorm en de inhoud van een artikel met deze strekking. Hoe licht immers schiet men zijn doel voorbij door pathetiek of door een te ver doorgetrokken relativering. Hoe gemakkelijk laat men zich verleiden tot het spuien van een overmaat aan details.

Naar mijn gevoelen moet militaire traditievorming allereerst stoelen op voor elk korpslid waarneembare zaken, zoals daar zijn: de naam, het vaandel (of ander korpsymbool), de uniform en de korps-geschiedenis.

Aan deze elementen is een „pakket” van tradities/gebruiken te koppelen dat, mits zorgvuldig bewaakt en voortdurend getoetst, een deugdelijke bindende factor kan vormen en aldus kan leiden tot een herkenbaar gezicht.

De naam

Aan de op 11 januari 1941 te Cogleton in Engeland opgerichte Koninklijke Nederlandse Brigade verbond H.M. Koningin Wilhelmina in augustus van dat jaar de naam van haar kleindochter Irene: Zij, die de Vrede brengt.

Na de opheffing (13 juli 1945), die volgde op de veldtocht van 1944-1945 werd uit de kern van de Brigade het latere Regiment Infanterie Prinses Irene gevormd, dat in 1948, samen met de Grenadiers en Jagers, tot Garderegiment werd verheven. Sedert 1952 heet het Korps voluit Garderegiment Fuseliers Prinses Irene. Daarmee deed de oude driedeling van de infanterie naar de specifieke functies uit de 18e en 19e eeuw, bij de garderegimenten, althans in naam, opnieuw haar intrede.

Wie spreekt van een naam zal ook niet heenkunnen om eventuele bijnamen, die in de militaire folklore steeds weer opduiken. Deze bijnamen kunnen van tweërlei oorsprong zijn, door het

korps zelf aangenomen of door de buitenwacht gegeven. Zullen de eerste doorgaans van zelf-respect of van enige zelfoverschatting getuigen, de tweede soort kenmerkt zich voornamelijk door spot, veroorzaakt door uiterlijkheden of door bemantelde afgunst, die in kleinerende benamingen wordt afgereageerd.

Zo zijn mij van mijn regiment drie bijnamen bekend:

1. de *Brandweer*, doelende op de helm en de rode jas van de ceremoniële tenue;
2. de *Hulzenrapers*, eenzijdig suggererend in de richting van de betrekkelijk late landing van de Brigade op 8 augustus 1944, maar geheel voorbijgaand aan de volwassen acties, uitgevoerd door een versterkt bataljon, dat als brigade werd benoemd en als zodanig ingezet;

Vaandeluitreiking door H.M. Koningin Wilhelmina te Wolverhampton, 27 augustus 1941

H.M. Koningin Wilhelmina in gesprek met kader van de Brigade; rechts, met helm, de Brigadecommandant, kolonel der artillerie A. C. de Ruyter van Steveninck

3. de *Fuzelmannen*, een goedmoedige verbastering voor intern gebruik.

Het Vaandel

Als gevolg van het ontbreken van de juiste grondstoffen en van een deugdelijk model vertoonde het in Engeland vervaardigde vaandel een aantal afwijkingen. Dit oorspronkelijke exemplaar, dat op 27 augustus 1941 door H.M. Koningin Wilhelmina werd uitgereikt, was aanzienlijk donkerder van kleur dan de modelvaandels en -standaarden. Het borduursel bestond als gevolg van de oorlogsomstandigheden uit goudkleurige zijde, in plaats van uit gouddraad. Alles duidde op een roerig ontstaanstijdperk.

Later gedecoreerd met de Militaire Willemsorde 4e Klasse en voorzien van de klinkende opschriften Saint-Côme, Pont-Audemer, Beeringen, Tilburg en Hedel, vormde het oude „Irenevaandel” een eerlijke getuigenis van de inzet dergenen, die deelnamen aan die laatste, felle fase van de strijd om de bevrijding van het bezette deel van West-Europa.

Na de vervanging in 1965 is het — in afwijking van de gewone gang van zaken — bij het Korps gebleven, waar het in de hal van het Regimentsstafgebouw in een dag en nacht belichte vitrine wordt bewaard.

Het huidige vaandel, dat zich normaliter op het bureau van de regimentscommandant in de Westenbergkazerne te Schalkhaar bevindt, werd gedurende de laatste herdenkingsplechtigheden op

het invasiestrand in Normandië onherstelbaar beschadigd door de storm van 5 en 6 juni 1974. Hoogstwaarschijnlijk zal het worden vervangen door een nieuw exemplaar in de afmetingen, als vastgesteld voor de pantserinfanterie.

De ceremoniële tenue

Deze is, behalve de inmiddels oer-Nederlands geworden fouragère voor officieren en adjudanten-onderofficier, geheel afgeleid van de ceremoniële tenue van de Britse Infantry of the Line. De rode jas is daarvan het meest opvallende onderdeel.

Voorop de met zwarte stof overtrokken kurken helm bevindt zich een vijfpuntige ster in geel koper, met in het hart het korpsembleem op oranje ondergrond. Deze ster gaat terug op de zogeheten invasiesternen, die ter herkenning op de geallieerde voertuigen waren aangebracht.

Om het zeer gemengde gezelschap te symboliseren, waaruit de Brigade destijds werd samengesteld, dienen de volgende uniformdetails:

1. de helm, Brits van oorsprong, maar met de gedachte aan het Korps Mariniers;
2. de witmetalen haken met leeuwepok ter bevestiging van de kinketting, herinnerend aan de oude cavaleriekolbak;
3. de mouwpatten met respectievelijk een infanterie-, artillerie- en genieknop;
4. de rechte sabel met kom (Pallas-model) van verchroomd staal, eveneens duidend op de Britse herkomst van de uniform.

Debarkatie te Courseulles-sur-Mer,
8 augustus 1944

Vaandelwacht anno 1974

Op de uniformen van de tamboers en klaroenblazers zijn, eveneens naar Brits voorbeeld, op de borst, rug en mouwen witte lissen met ingeweven koninklijke kronen in blauw gestikt. De zwaluwnesten en schouderbedekkingen hebben dezelfde garnering. Voor de tamboer-maître is alle liswerk in goudgalon uitgevoerd.

De korpsgeschiedenis

Het jongste Garderegiment kan bogen op een bewogen geschiedenis, geschreven in een tijd, die nog maar kort achter ons ligt. Nederlanders van alle krijgsmachtdelen en uit alle uithoeken van de wereld werden bij de oprichting van de Koninklijke Nederlandse Brigade in 1941 aan de noodzakelijke oefening onderworpen en op 8 augustus 1944 ging een hecht team bij Courseulles-sur-Mer (Normandië) aan land en kwam vrijwel onmiddellijk daarna aan de Orne in actie. De opmars

voerde vervolgens door noordwestelijk Frankrijk, Vlaanderen en Noord-Brabant, waar de Brigade omstreeks eind september 1944 in de buurt van Valkenswaard de Nederlandse grens overschreed. In een gezamenlijke operatie werd Tilburg als eerste Nederlandse stad bevrijd.

Na het vastlopen van het geallieerde offensief in noordelijke richting volgde inzet in Zeeuws-Vlaanderen, waar de Brigade tot het voorjaar van 1945 optrad.

Daarna werd de eenheid andermaal naar Noord-Brabant gedirigeerd. Bij Hedel moesten zware gevechten worden geleverd alvorens de Maas aldaar te kunnen oversteken. Op 8 mei 1945 trok de Brigade als eerste geallieerde eenheid 's-Gravenhage binnen.

Op 13 juli 1945 werd de Brigade na een afscheidsparade op het binnenplein van de Julianakazerne te 's-Gravenhage ontbonden. Bij die gelegenheid bevestigde de Prins der Nederlanden de versierselen behorende bij de Militaire Willemsorde 4e Klasse aan het vaandel.

Van het later opgerichte Regiment Infanterie Prinses Irene vertrokken tussen 1946 en 1949 vijf bataljons naar Indonesië. Sedert 1953 is het parate bataljon gelegerd in de Westenbergkazerne te Schalkhaar, waar het thans dient onder de naam 13e Pantserinfanteriebataljon Gardefuseliers Prinses Irene.

De praktijk

Om te voorkomen, dat de tradities/gebruiken bij de Fuseliers in vergetelheid geraken, is alles doorgaans in 1972 geïnventariseerd en samengevat in een brochure „Gewoonten, traditiën en gebruiken”. Enkele onderwerpen daaruit zijn de volgende.

— De korpsgeschiedenis.

— Activiteiten in verband met het Koninklijk Huis

en de daarmee samenhangende bijzonder diensten.

— Regelingen met betrekking tot te leveren erewachten, o.a. een roulersysteem voor commandanten, en commandanten vaandelwacht.

— De geschiedschrijving, in handen gegeven van de S4, die het documentatiemateriaal verzamelt en rangschikt.

— De aankomst, het binnen het onderdeel opnemen en het vertrek van officieren.

Wil er van enige aanleg tot het aankweken van korpsgeest sprake zijn, dan zal men een (toekomstige) regimentsgenoot niet zomaar, door middel van een schertsmatige, in ieder geval willekeurige procedure in de gelederen opnemen, dan wel afscheid van hem nemen. Een nieuwaangekomen officier of aspirant-officier zal steeds door de S1 worden opgevangen en begeleid. Vervolgens wordt hij in de mess ingedronken met Calvados, de Normandische appelbrandewijn, nadat hij een kort levensverhaal ter introductie heeft voorgedragen. Zodra een officier bij het Garderegiment is benoemd, wordt hij ten overstaan van alle officieren door de regimentcommandant geïnstalleerd met een toespraak en door het ledigen van een zilveren bokaal met witte wijn. De regimentcommandant verricht daarbij de tegendronk uit een zilveren „tankard”, destijds door de Royal Air Force aan de Brigade geschonken. Bij het afscheid ontvangt elke collega die het bataljon verlaat, een portret van Prinses Irene. Vertrekt iemand, na al eerder bij het Garderegiment benoemd te zijn geweest, dan ontvangt hij een herinneringsbord, evenals dat bij sommige andere onderdelen gebeurt.

— De viering van de oprichtingsdatum (11 januari) en van de verjaardag van Prinses Irene (5 augustus).

Deze voor het Korps belangrijke data worden jaarlijks volgens een betrekkelijk vast patroon herdacht

met een bataljonssportdag en een feestelijk recreatieprogramma.

— De korpsverzameling.

Wapens en uitrustingsstukken uit de Tweede Wereldoorlog, benevens uniformen van o.a. de eerste Brigadecommandant, de kolonel der artillerie A. C. de Ruyter van Steveninck, alsmede van de strijdende partijen vormen de hoofdmoot van de collectie. Voorts zijn er herinneringen aan de Indonesische periode en interessante documenten en foto's uit alle bestaanstijdperken van het Korps. De verzameling speelt een rol bij de introductie van allen, die bij het onderdeel worden geplaatst. De S1 is de coördinator van alles betreffende de korpsverzameling.

In dezelfde brochure zijn de samenstelling en de werkwijze van de traditiecommissie vastgelegd. Deze commissie bestaat uit:

— de plv bc;

— de twee oudste, bij Koninklijk Besluit benoemde en bij het bataljon dienende officieren;

— hfd sie I;

— de officier, die het langst ononderbroken bij het bataljon dient.

Zij adviseren de regimentcommandant in alle traditiezaken en overige regimentsaangelegenheden.

Op deze manier werkend is het ons mogelijk gebleken, de traditievorming en de traditiehandhaving af te stemmen op het snel wisselende tijdsbeeld. Door uit te gaan van vaste gegevens, in voortdurend beraad getoetst, is de grondslag gevonden voor een goede relatie tussen verleden en heden, om ook in de toekomst de Fuseliers te doordringen van al het waardevolle, dat werd gepresteerd, ter levende nagedachtenis van al onze voorgangers.

MENINGEN

VAN ANDEREN

Oefeningen met troepen in hoger verband

In vele opzichten deel ik de mening van majoor W. Kamminga (zie *Mil. Spect.* 143(1974)(8)339). Ik vrees echter dat de aanbevolen opzet van een brigade-geleide bataljonsoefening (of een divisie-geleide brigade-oefening) een vriendelijk „val elkaar niet lastig”-spel wordt in plaats van een professioneel hoogtepunt, de kroon op een periode van gedegen voorbereiding, een voorbereiding voor een oorlogstaak.

Ik ben van mening dat een eenheid zich zelf — ten overstaan van de naasthogere commandant — moet bewijzen dat zij als team opgewassen is tegen het moderne gevecht. Dit mag dan tevens een van de factoren zijn in het oordeel van die hogere commandant.

De hogere commandant vervult echter niet de rol van gecommiteerde bij een examen, die geen enkele verantwoordelijkheid had tijdens de studie van de kandidaat. Integendeel, een bataljonsoefening is tevens een toets van de opleidingsactiviteit van de brigadecommandant en zijn staf. De aanbevelingen van de schrijver zou ik als volgt in een schema willen samenvatten. Ook ik ga hier uit van een brigade-geleide bataljonsoefening.

In het *jaarplan* stelt de brigadecommandant de bataljonsoefening als volgt vast.

a. *Tijdstip*. Hierbij geldt niet slechts als criterium het samenvallen van periode 2 en 4 van de compagnieën, maar tevens het gedurende ca. 6 maanden vrijwel ongewijzigd zijn van de bataljonsstaf.

b. *Onderwerpen*. Beperking!

c. *Oefenterrein*. Geaccidenteerd terrein bijvoorbeeld vergt voorbereiding in die richting.

Wanneer (x = datum oef)	actie brigade	Wat actie bataljon
x — 6 mnd (±)		bestuderen oefenstof
x — 5 mnd (±)	kaderoef in terrein voor batst t/m pcn	
x — 4 mnd (±)		kaderoefn in terrein voor ccn t/m gpcn
x — 3 mnd (±)		batgeleide cieoefn (ook paostcie) logsteun van „mini”-batgevtm
x — 2 mnd (±)	cp- en logoef (batvzggeb—gevtm — cie) in terrein, echter zonder verband met komende batsoef	bijschaven zwakke punten, onh
x — 1 mnd (±)		
x	oefening — leiding	oefening — uitvoering

De brigadecommandant stelt nu in overleg met de bataljonscommandant het *werkschema* vast, waarin naar de bewuste oefening zal worden toegewerkt, bijvoorbeeld als geschetst in het hierbij afgedrukte schema. Kenmerk is dat het hogere echelon het lagere systematisch opleidt. Een bataljon dat in de gezamenlijke krachtsinspanning van brigadecommandant tot tirailleur is voorbereid, moet een niet tevoren doorgesproken bataljonsoefening, met stress-situaties op elk niveau, kunnen doorstaan en zelfs graag willen meemaken. Gezien de gedegen en tijdrovende voorbereiding zal één oefening per jaar per bataljon het maximaal mogelijke zijn. Beter één ding goed dan vele dingen half.

De door maj Kamminga voorgestane vorm van bataljonsoefening zie ik als een noodoplossing. Deze kan worden toegepast als een niet voorziene, ingrijpende personeelwisseling in de bataljonsstaf de voorbereiding te niet gedaan heeft.

Ten slotte het oefenen van alle niveaus. Een goede voorbereiding houdt o.a. het consequent bestrijden in van tijd vermorsen tijdens de troepenaan-

voering. Het laagste niveau krijgt daardoor meer tijd.

De maker van een oefening moet zich voorts realiseren dat stress voor de bataljonsstaf niet slechts ontstaat door daaraan in snelle opeenvolging steeds weer nieuwe opdrachten te geven. Het opeenstapelen van problemen tijdens de uitvoering van één opdracht kan een ieder urenlang onder hoogspanning houden. Een moeizaam vorderende aanval, telkens plaatselijk vastlopend, dwingt de pelotons en compagnieën tot vindingrijke, uitgestegen acties, dwingt de bataljonsstaf tot werkelijke vuursteuncoördinatie en gelijktijdige verkenning van andere aanvalsmogelijkheden. Door vijandelijk vuur uitvallende mortier- en artilleriestellingen, opdoemende flankdreigingen, ontstaan door ongelijke aanvalsnivelheid van de compagnieën, maken de spanning om te snijden terwijl niemand zit te wachten op werk.

De symptomen die maj Kamminga signaleert, onderschrijf ik ten volle. Slechts over de remedie verschillen wij van gedachten: het lijkt mij be-

ter de bron te zuiveren in plaats van de kwalen te verzachten!

J. VAN DER SPEK, lkol inf

☆

In het augustusnummer laat maj W. Kamminga nogal kritische geluiden horen over de wijze waarop thans bij 1 LK de zg. „brigade-geleide bataljonsoefeningen” worden gehouden. Hij is namelijk van mening dat:

- a. veel te veel onderwerpen in één oefening worden verwerkt;
- b. de lagere commandanten geen inspraak hebben, hetgeen — volgens de schrijver — bepaald nodig is omdat juist zij op de hoogte zijn van het opleidingspeil;
- c. de voorbereidingen met een „waas van geheimzinnigheid” worden omringd;
- d. er een „voorspel” nodig is, bij voorkeur in de vorm van een CPX in het oefengebied, zodat de oefening zelf sneller kan verlopen, lange wachttijden worden voorkomen en de commandanten meer tijd beschikbaar hebben voor controle;
- e. het optreden van GROEN bij oefeningen „veelal niet tot zijn recht komt”, hetgeen schr. o.m. wil verbeteren door GROEN tijdig te concentreren om zodoende plaatselijk overzicht te verkrijgen;
- f. deze oefeningen „in gevechtssituaties” moeten worden gepresenteerd en uitgevoerd (bij voorkeur uitgestegen acties);
- g. bij duisternis de beveiliging en patrouillegang te voet normaal moeten doorgaan;
- h. een „blinde periode” moet worden ingevoerd om toch nog het reactievermogen en het initiatief van het bataljon te kunnen meten.

Met alle respect voor de mening van maj Kamminga wil ik toch het volgende opmerken.

a. Het heeft jaren geduurd voordat de zg. brigade-geleide bataljonsoefeningen het huidige niveau hebben be-

reikt, zowel voor wat betreft de planning en voorbereiding door de brigadestaven als met betrekking tot de uitvoering door de bataljons.

b. Deze oefeningen worden met zeer veel zorg opgezet en voorgelegd aan de divisiecommandant, die persoonlijk de opzet van de oefening dient goed te keuren.

c. De bedoeling van deze oefeningen is heel duidelijk vastgelegd in hierover door C-1 LK uitgegeven richtlijnen. Terecht blijkt uit deze richtlijnen dat deze oefeningen bedoeld zijn het *bataljon als geheel* te oefenen, zoveel mogelijk onder nagebootste oorlogsomstandigheden. Het zal duidelijk zijn dat het zg. „kleine werk” hierbij minder goed uit de verf zal komen dan bij cies- en pelsoefeningen. Hoewel dit te betreuren is, dienen wij evenwel niet te vergeten dat dit „kleine werk” juist bij de — vele — *kleinere* oefeningen *gecontroleerd* dient te worden beoefend (is eveneens in de richtlijnen van C-1 LK vastgelegd).

d. Van een „waas van geheimzinnigheid” is bij bedoelde oefeningen geen sprake. Alle voorbereidingen — inbegrepen verkenningen — mogen (voor wat betreft de *eerste* opdracht) door de bataljonsstaf en de compagniescommandanten worden getroffen en gemaakt. De verkenningen dienen reëel te zijn en mogen nimmer plaatsvinden in „vijandelijk” gebied. De latere opdrachten worden uiteraard niet tevoren meegedeeld: daar gaat het nu juist om! Het bataljon dient opdrachten te kunnen uitvoeren in een beperkte tijd en veelal in een behoorlijk groot gebied zodat tijd/ruimtefactoren duidelijk uit de verf komen. De verzorging bij dergelijke oefeningen is vrijwel altijd zeer reëel en zoals de schrijver ongetwijfeld weet kan een verkeerde planning snel ertoe leiden dat bijvoorbeeld voertuigen zonder brandstof komen te staan.

e. Het voorstel van maj Kamminga om door middel van een voorspel (CPX) de oefening met de commandanten tot en met cies/esk-niveau

door te nemen is niet reëel. Hierdoor wordt immers aan de echte oefening elk verrassingselement ontnomen (behalve in de „blinde periode”). Bovendien zit de troep tijdens dit voorspel zonder commandanten (die toch al zo vaak afwezig zijn). Persoonlijk voel ik er veel meer voor de tijd, die schrijver nodig heeft voor zijn „voorspel”, te benutten voor goede gecontroleerde oefeningen op lager niveau.

f. De opmerkingen van schrijver over het optreden van GROEN alsmede die over het dooroefenen bij nacht (patrs, enz.) begrijp ik eerlijk gezegd niet zo goed, omdat — voor zover mij bekend — dit reeds jaar en dag gebeurt zoals schrijver het voorstelt.

g. Ten slotte over de vele te behandelen onderwerpen: inderdaad, dit lijkt krankzinnig. Toch wil ik ertegenoverstellen dat bij een vierdaagse oefening (zonder *echt* oorlogsgeweld) de verveling zich sneller aandient dan men denkt. Het onderwerp „verdediging” bijvoorbeeld, met inbegrip van graafwerkzaamheden, dient nooit langer te duren dan ca. 12 uren. Dat is echt het maximum voor een geleide *bataljonsoefening*. De oefening „Hold-Fast” werd snel omgedoopt tot „Slaap-vast” en niet ten onrechte. Aangezien er — zoals gezegd — niet met scherp wordt geschoten, dienen grotere afstanden te worden afgelegd dan in werkelijkheid. In één dag kan een bataljon dan inderdaad veel leren op het gebied van het vertragend gevecht, waarbij — gelukkig — een zaak als doorschrijding zo langzamerhand „gesneden” koek” is geworden voor de eenheden van 1 LK.

h. Wél ben ik met de schrijver van mening dat er zoveel mogelijk uitgestegen acties moeten worden uitgevoerd, al was het alleen maar om de „verveling aan boord” met de nodige frequentie te verdrijven.

Al met al ben ik zeker niet ongelukkig met de vrijheid waarmee en de wijze waarop de brigades binnen 1 LK hun geleide of vrije bataljonsoefeningen mogen houden.

G. A. NUMAN, bgen fus

ANTWOORD

OP MENINGEN VAN ANDEREN

Oefeningen met troepen in hoger verband

Op de mening van Ikol J. van der Spek moge ik, onder dankzegging voor zijn commentaar, het volgende antwoorden.

De aanbevolen opzet houdt in mijn ogen beslist niet een vriendelijk „val elkaar niet lastig”-spel in, want de commandant en zijn staf alsmede zijn ondercommandanten moeten zich tijdens het voorspel in hun tactische oplossingen echt wél waarmaken. Bovendien voert de „blinde periode” hen naar een toppunt van hun professioneel kunnen; in die fase van de oefening moet de eenheid — om uw woorden te gebruiken — „zich zelf ten overstaan van de naasthogere commandant bewijzen, dat zij als team is opgewassen tegen het moderne gevecht”.

Met het door u gedachte werkschema stem ik volledig in; ook de Legerkorpscommandant schrijft steun van elk niveau bij de voorbereiding van oefeningen voor. Het is echter de vraag of het door u voorgestelde werkschema voor een brigadestaf wel een haalbare kaart zou zijn. Ik kan mij voorstellen dat een brigadestaf, met bijvoorbeeld een tankbataljon en drie pantserinfanteriebataljons onder zich, die dan alleen al ten behoeve van de bataljonsoefeningen en de voorbereiding daarvan 12 × per jaar met een bataljonsstaf te velde zou moeten gaan, binnen de kortst mogelijke tijd zou zijn dolgedraaid. Door, bijvoorbeeld, de bataljonsstaf en de compagniescommandanten twee dagen eerder dan de troep naar het oefengebied te doen vertrekken en aldaar in een CPX te oefenen, kan de brigadestaf veel tijd winnen en wordt het gewenste effect toch bereikt.

Overigens ben ik met u van mening, dat een goede voorbereiding de voor-

waarde vormt voor het slagen van de oefening! Waarom het mij echter gaat, is dat in de voorbereidingsperiode (eventueel door de hulpleiders en hulpschadecommissarissen) te velde vooraf met veel verbeeldingskracht en tactisch inzicht de gevechtssituaties met het daaraan gerelateerde optreden van GROEN en de daarbij benodigde vuurvoorstelling worden opgezet, opdat vooral het optreden van het lagere niveau volledig aan zijn trekken komt; dat daarbij tijd vermorsen door troepenaanvoeringsprocedures moet worden vermeden, ben ik volledig met u eens. Troepenaanvoeringsprocedures moeten echter wel uitmonden in duidelijke bevelen, opdat de lagere commandanten en hun personeel helder voor ogen staat wat zij moeten uitvoeren. Want nogmaals: het gaat in hoofdzaak om de voorbereiding van onze dienstplichtigen op hun oorlogstaak.

☆

Onder dankzegging voor de moeite, die bgen G. A. Numan heeft willen nemen om zijn mening te geven over mijn artikel moge ik het volgende antwoorden.

Het is geenszins mijn bedoeling kritiek te leveren op de wijze waarop bedoelde oefeningen bij het 1e Legerkorps tot stand komen. Het zijn immers — en dat komt in het artikel al tot uiting — de Bevelhebber der Landstrijdkrachten en de Legerkorpscommandant, die vastleggen op welke tactische en/of logistieke beginselen bij de oefeningen de nadruk moet worden gelegd; zij stellen vast welk peil van geoefendheid moet worden bereikt.

Zoals u terecht opmerkt, is de bedoeling van deze oefeningen heel duidelijk vastgelegd in hierover door de Legerkorpscommandant uitgegeven richtlijnen. Ik denk hierbij aan de Tactische Aanwijzingen en de Memo's van de Legerkorpscommandant, en met nadruk aan Memo Nr 2 — Het houden van oefeningen binnen

1 LK — waarmee het gestelde in mijn artikel naar mijn overtuiging redelijk „in de pas” is gebleven.

In gevallen dat het *bataljon als geheel* wordt geoefend, is het ook u duidelijk dat het zogenaamde „kleine werk” minder goed uit de verf zal komen dan bij compagnies- en pelotonsoefeningen. Het gaat mij nu juist erom naar wegen te zoeken om ook dat zogenaamde „kleine werk” optimaal tot gelding te brengen, tijdens de oefeningen waarin het *bataljon als geheel* wordt geoefend.

De Legerkorpscommandant stelt hierover in Memo Nr 2 het volgende.

Alle aandacht moet worden besteed aan een goede leiding.

Omtrent de relatie tussen oefenen in groter verband en de kwaliteit van het individuele werk ziet men bij oefeningen vaak, dat de problemen verbonden aan de operationele en verzorgingsaspecten dusdanig de aandacht opeisen, dat de uitvoering van het „kleine werk” in het gedrang komt.

Voorbeelden: te dicht opsluiten van voertuigen, onvoldoende aandacht voor dekking tegen grond- en luchtwaarneming, leegloop (commandant en staven zijn druk — de troep ligt te zonnen), slordige uitvoering van gevechtsdrill, onvoldoende informeren van de troep.

Het is m.i. noodzakelijk, dat eenieder binnen 1 LK zich werpt op de juiste (instructief gezien) uitvoering van oefeningen.

Bovendien stelt hij ten aanzien van de voorbereiding:

Ten einde maximaal instructief rendement te verkrijgen dient o.m.:

(1) duidelijk tot in detail worden vastgesteld, hoe commandanten en — in voorkomend geval — hun staven dienen te handelen;

(2) in een — reële — mogelijke oplossing voor elke situatie te worden voorzien;

(3) voor een gedetailleerde briefing in het terrein van hulpleiders BLAUW en GROEN en de (hulp)shadecommissarissen te worden zorg gedragen, speciaal op die plaatsen, waar ontplooid optreden zal plaatsvinden.

Dat betekent een grondige voorbereiding van de oefening met vooral ook vooraf te velde bezien van gevechtssituaties tot op het laagste niveau. Het gaat erom of we dit willen, óf dat wij accepteren dat het „kleine werk” minder goed tot uiting zal komen.

In ieder geval zal een gedetailleerde voorbereiding op alle niveaus, vooraf, het uitzicht verschaffen op een betere integrale uitvoering te velde. Een gedetailleerde voorbereiding kost veel tijd. Tijd, die nu volledig van de brigadestaf moet komen; maar ook van de ingedeelde hulpleiders en (hulp)shadecommissarissen.

De gedachten over de mogelijke wijze(n) van uitvoering voor het bataljon en wellicht een enkele compagnie zijn doorgaans door de brigadestaf nog wél te concretiseren, maar de mogelijke wijze(n) van uitvoering voor de compagnieën, pelotons en eventueel groepen/detachementen dienen tóch door de hulpleiders te worden geconcretiseerd. Hebben wij daar de tijd voor?

Veel gebeurt — staand vrije hand — tijdens de oefening en dikwijls ontstaan spontaan velerlei situaties, maar dan staat GROEN bijvoorbeeld in een opstelling, waar BLAUW gezien de (vredes)terreinomstandigheden nooit bij kan komen of BLAUW heeft succes tegen twee GROENE rupsvoertuigen, doch die moeten dan met drie worden vermenigvuldigd; het gevolg van deze situaties is meestal frustratie.

Het voorspel van de oefening hoeft niet langer te duren dan twee dagen, hoewel ik mij daarbij realiseer, dat door de lokatie van het oefengebied dikwijls nog een dag erbij komt. Dat de lagere commandanten al zo

vaak weg zijn — zoals u stelt — is dikwijls het gevolg van aanwijzing tot hulpleider. Dat laatste wordt juist in mijn opzet voorkomen en bovendien werkt hij nu aan een oefening waarbij zijn eenheid is betrokken, en hij is daardoor beter gemotiveerd.

Dat door het voorspel aan de oefening elk verrassingselement wordt ontnomen, ben ik niet met u eens; daarvoor is immers de „blinde periode”. Bovendien is het — uiteraard — de hogere commandant, die vaststelt hoe lang de „blinde periode” zal duren. De duur van de „blinde periode” is immers afhankelijk van het peil van geoefendheid die het betrokken bataljon reeds bezit; wellicht is het bataljon al aan een vrije oefening toe.

Is de opzet van de oefening, zoals ik die voorsta, eenmaal uitgevoerd en de oefening geslaagd, dan kan bovendien de oefening eveneens — als standaard — gelden voor de uitvoering door andere bataljons, waardoor voor de brigadestaf veel tijd wordt gewonnen.

U stelt: „Aangezien er — zoals gezegd — niet met scherp wordt geschoten, dienen grotere afstanden te worden afgelegd dan in werkelijkheid”. Ik kan het daarmee niet eens zijn, omdat vooral door de grotere afstanden veel van het GTR van de eenheid afgaat en dat GTR hebben de ondercommandanten (vooral van de tankeenheden) juist hard nodig voor een goede opleiding van het lagere niveau.

Mijns inziens moet, voorafgaande aan de oefening, behalve een analyse van de vuursteunmogelijkheden eveneens een grondige analyse plaatsvinden van de kosten en de te maken kilometers, verbonden aan de oefening; ook in het afwegen van de kosten/kilometers tegen het doel dat moet worden bereikt, ligt een deel van de voorbereiding.

Wel kan het zijn, dat de sprongen

tussen de elkaar opvolgende gevechtssituaties in verband met de (vredes)terreinomstandigheden wat groter zijn dan normaal. Bovendien kan de hogere commandant — als verrassingselement — de „blinde periode” in een geheel ander oefengebied doen uitvoeren, waarvoor dan relatief meer kilometers nodig zijn; maar dan alleen, indien het GTR hierdoor niet te veel wordt aangetast, want er moeten niet meer kilometers worden gemaakt dan voor de oefening zijn uitgetrokken.

Ten slotte: het gaat mij erom de uitvoering van de oefening ook voor het lagere niveau completer te maken en naar wegen te zoeken om dat te realiseren. Niet om te kritiseren, want ook ik ben een voorstander van door de brigade geleide bataljonsoefeningen.

W. KAMMINGA, maj inf

Een trouwe bondgenoot: Nederland in het Atlantisch bondgenootschap 1960-1971, door A. van Staden, 308 blz. Uitg.: In den Toren, Baarn, 1974. Prijs: f 24,50.

Het is niet ongebruikelijk, ter gelegenheid van de jubilea van grotere ondernemingen, organisaties, e.d., de literatuur te verrijken met gedenkboeken waarin de lezer kan kennismaken van hun, vaak uitvoerig beschreven, geschiedenis. Al naar de aard van die instellingen kan zo'n geschiedschrijving sterk van karakter verschillen, variërende van een uitermate sobere bescheidenheid tot een hoogst luidruchtige propaganda.

Nu zou het 25-jarige bestaan van de Noordatlantische Verdragsorganisatie zeer goed zo'n gelegenheid hebben kunnen zijn. Het zou bijzonder interessant zijn geweest te onderzoeken of dan beoogd zou zijn een nuchter relaas van de feiten te presenteren óf dat zou zijn gestreefd naar image-verbeterende reclame.

Jammer genoeg is dat evenwel slechts een academische vraag, want een dergelijk gedenkboek ontbreekt nog steeds, hoewel het ongetwijfeld met graagte zou zijn ontvangen door de zeer velen die met erkentelijkheid beseffen dat 25 jaar NAVO voor het „omdijkte” gebied gelijk stond en staat met 25 jaar vrede.

Klaarblijkelijk is het bondgenootschap bekwaam geweest in het handhaven van de vrede dan in het boekhouden van de wijze waarop dat precies gebeurde. Het gevolg is dan ook dat het vaak moeilijk is zich een verantwoord oordeel te vormen over de merites van deze organisatie, in het bijzonder omdat de navorsing stuit of zo vele leemten dat er noch van een homogene achtergrond, noch van een volledig beeld sprake kan zijn.

Gelukkig voor de vele geïnteresseer-

den kan althans een deel van die lacunes deugdelijk worden opgevuld met behulp van de inhoud van bovengenoemd boek, waarop de schrijver medio september jl. promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam. Zonder de wetenschappelijke standing van dat instituut in twijfel te trekken zal niemand kunnen insinueren dat de inhoud van deze dissertatie niet verantwoord zou zijn, maar een recensent behoeft zich daarom nog niet te laten leiden door het oordeel van de promotor. Nu maakt dat ten dezen geen enkel verschil: het boek is zonder meer een aanwinst.

De schrijver maakt duidelijk, hoe in de onderwerpelijke periode in de Nederlandse buitenlandse politiek moet worden gesproken van het primaat van het Atlantische beginsel, waaraan onze Europese politiek in wezen ondergeschikt was. Hij zet uiteen welke de Nederlandse opstelling was ten opzichte van het vraagstuk van de nucleaire verantwoordelijkheid, ten opzichte van het aanvaarden van de spanning dan wel het streven naar ontspanning in de Oost-Westverhouding, en op het punt van de burden-sharing. De positieve attitude van regering en parlement aan-

gaande de Nederlandse inbreng in de collectieve defensie-inspanning wordt in het juiste licht gesteld, en de loyale nakoming van de aangegane verplichtingen wordt beklemtoond. Ten slotte mondt Van Staden slotbeschouwing uit in de conclusie, dat ons land níét fungeerde als „balancer”, noch als „bridge builder” maar dat Nederland moet worden gekwalificeerd als „een trouwe bondgenoot”. Dat waardeoordeel — het zij nogmaals onderstreept — heeft betrekking op de periode 1960-1971, d.w.z. op de tweede elfjaarsperiode van het bondgenootschap. Die merkwuurde coïncidentie doet als vanzelf de vraag rijzen, hoe een soortgelijk waardeoordeel wel zal komen te luiden over een mogelijke derde periode van een zelfde lengte. Uiteraard geeft dit boek daarop geen antwoord: dat kan te gelegener tijd een ander doen. Het is te hopen dat, ondanks de huidige zorgwekkende indicaties, ook uit een latere beoordeling alsnog dezelfde waardering zal kunnen en mogen spreken als thans besloten ligt in de titel van dit boek, dat gaarne een ieder ter grondige bestudering zij aanbevolen.

W. WALTHUIS, bgen inf

Opmars en ondergang, door William Craig, 424 blz., geïll. Uitg.: Omega Boek/Centaur, Amsterdam, 1974. Prijs: f 29,50.

Niet voor niets geldt bijna als axioma, dat de bestudering van de literatuur over een bepaald onderwerp slechts dan wetenschappelijk verantwoord kan zijn als de mening der deskundigen uit de eerste hand kan worden verkregen. De consequentie van die stelregel is, dat vertaalde werken over het algemeen met aanzienlijke skepsis moeten worden bezien. Het laat zich immers begrijpen, dat in een letterlijke vertaling, hoe

feilloos ook, licht de overtuigingskracht van de oorspronkelijke zeggingswijze kan verloren gaan. Maar het is slechts een enkeling onder de vertalers gegeven, als het ware in de huid van de schrijvende expert te kruipen en zo in diens *geest* een onberispelijke vertaling te leveren die de bedoelingen van de auteur, onaangetast, op de lezers kan doen overkomen.

Hoeveel te meer zullen dan wel niet de bedoelingen in het gedrang moeten raken van de schrijver wiens boek zó slecht werd vertaald dat de lezer doorlopend wordt geïrriteerd

door wat hem wordt voorgeschoteld. En dat nu is precies wat er gebeurt bij het lezen van bovenvermeld boek, voor welks vertaling ene Thomas Nicolaas tekent, terwijl hij zich beter ervoor zou kunnen schamen. Dat is wel jammer, omdat de uitgever als waardeoordeel van „velen die het reeds in het Engels lazen” citeert, dat dit is „het beste boek dat tot nu toe over de vernietiging van het Duitse Zesde Leger bij Stalingrad is geschreven”.

Die kwalificatie komt in geen geval toe aan de Nederlandstalige bewerking. Wie voldoende thuis is in de militaire terminologie zal, al terugredenerende, nog wel kunnen uitvinden wat er bedoeld wordt, maar de geïnteresseerde leek komt er niet zo goed uit. Een kleine bloemlezing ter adstructie: „uitgebrande tanks met afgebroken *geweerlopen*” (blz. 16); „hij *steunde zwaar* op de kracht van deze satellietstrijdkrachten om elke vijandelijke *aanval . . . af te stompen*” (blz. 24); „de laatste *antitankgeschutten . . .*” (blz. 54); „honderden *wapens* van de artillerie vielen in Duitse handen” (blz. 84); „. . . tot kolonel Petrakow terugkwam van een *verkenningcommissie*” (blz. 101); „. . . lichaam doorboord met *granaatkartets*” (blz. 107); „duizenden Duitse *geweren* (hielden) de Russische stellingen onder een *trommelvuur*” (blz. 152), enz. De onbetwiste topper is echter wel de introductie van „Heinz Schröter, een correspondent van een Duitse *propagandamaatschappij*” (blz. 204), waarin alleen de kenners de oorlogsverslaggever uit een — veelal SS — „PK” zullen herkennen: de Propaganda-Kompanie, waar de geüniformeerde „Berichterstatter” in *compagniesverband* waren samengebracht!

Of overigens op de kwalificatie „het beste boek” voor het oorspronkelijke werk wel aanspraak mag worden

gemaakt, lijkt aan gereede twijfel onderhevig. Graigs aanpak was een andere dan die van de omstreeks 80 andere publicisten die zich eveneens met Stalingrad hebben beziggehouden: hij volgde het Cornelius Ryan-recept en doorspekte het historische verhaal met de persoonlijke belevenissen van een aantal overlevenden.

Nu zal een dergelijke opbouw ongetwijfeld kunnen bijdragen tot een wat warmere, menselijker aankleding van een naakt, onaandoenlijk klinisch relaas van hetgeen zich destijds heeft afgespeeld. Maar het is wel zeer de vraag of thans, na meer dan dertig jaren, nog een objectieve verslaggeving mag worden verwacht van hen die in de beschreven episode de totale samenhang niet konden overzien van het lugubere schaakspel waarin zij de pionnen waren. Dat blijkt dan ook wel: wie een meer dan oppervlakkige studie heeft gemaakt van de strijd om Stalingrad zal moeite hebben in dit boek een essentiële aanvulling te vinden op hetgeen de eerder doorvorste documentatie hem reeds heeft geleerd.

W. WALTHUIS, bgen inf

UIT DE VAKPERS

Zienswijze van de Sovjets op gevechten in steden

In het Amerikaanse leger wordt, evenals in andere legers, de doctrine voortdurend aangepast aan de mogelijkheden die nieuwe wapens bieden, en aan de lessen die kunnen worden geleerd uit het bestuderen van de literatuur.

Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben de VS nog slechts weinig ervaringen opgedaan met operaties in stedelijke gebieden: Seoel, Saigon en Hoé zijn eigenlijk de enige voorbeelden. De praktische ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog blijven dan ook voorshands de voornaamste basis voor de Amerikaanse doctrine op dit punt. Er zijn echter slechts weinigen meer uit die tijd nog in actieve dienst.

Belangrijker nog dan de veranderingen in organisatie en bewapening zijn echter de totaal gewijzigde, terreinbepalende omstandigheden in West-Europa. Daar zijn, evenals in de VS, de steden van vroeger uitgegroeid tot uitgebreide, verstedelijkte gebieden. Nauwkeurig begrensde steden zijn bezig daarin op te gaan.

Veel van de Amerikaanse doctrine, die stelt dat steden, alvorens die te nemen eerst moeten worden geïsoleerd, is van twijfelachtige betekenis geworden. De zienswijze van de Sovjets inzake gevechten in steden is wel steeds aangepast aan zich wijzigende omstandigheden. De Sovjets zijn zich terdege bewust van de problemen die de toenemende urbanisatie in West-Europa meebrengt. Overigens stellen ook zij isolering primair, en kennen ook zij geen afdoende antwoord op de effecten van de stadsgroei.

In dit artikel wordt de schijnwerper gericht op een onlangs verschenen publikatie van de hand van A. K. Shovkolovich, F. L. Konasov en S. I. Tkach, waarin gedetailleerd het

verdedigend en aanvallend optreden door een gemotoriseerd infanteriebataljon in een stad wordt behandeld.

De zienswijze van de Sovjets op deze zaak is meer uitgesproken van karakter dan het Amerikaanse equivalent. West-Europa is het essentiële gevechtsterrein. En juist dit gebied toont een steeds sneller groeiende urbanisatie. Iedere 200 à 300 km² telt gemiddeld één of meer grote steden. Vertaald in militaire begrippen betekent dit, dat elk regiment bij een aanvallend optreden telkens na 40 à 60 km oprukken een belangrijke stad op zijn weg vindt. Aangezien de Sovjetdoctrine uitgaat van een opmarsnelheid van ca. 70 km/etmaal zou dus elke aanvallende eenheid ten minste éénmaal per etmaal zo'n formidabele hindernis tegenkomen.

Classificatie

De steden worden door de Sovjets op diverse manieren geïnclassificeerd. Allereerst naar inwonertal:

- grote stad > 100.000
- gemiddelde stad 50.000—100.000
- kleine stad < 50.000

Indien het inwonertal onbekend is, kan een soortgelijke classificatie geschieden aan de hand van de lengte van de omtrek.

De hoeveelheid troepen, nodig voor een aanval op of de verdediging van een stad, wordt vastgesteld aan de hand van de grootte, doch is in alle gevallen aanmerkelijk groter dan bij vergelijkbare operaties in open terrein. De Sovjets maken, evenals de VS, in hun doctrine geen onderscheid tussen gevechten in steden („cities”) en die in verstedelijkte gebieden („urban areas”), hetgeen die doctrines aan waarde doet inboeten. Steden worden verder geïnclassificeerd volgens hun interne structuur. In de typisch Westeuropese steden hebben de stadscentra een (vrijwel) geheel

gesloten bebouwing, bestaande uit zware, massieve gebouwen. De straten zijn smal (8 à 10 m) en aangelegd in een onregelmatig patroon. Deze oude stadswijken zijn ideaal voor een verdediger en zullen door de aanvaller dan ook, indien enigszins mogelijk, worden gemeden.

Buiten het stadscentrum vindt men nieuwe woonwijken en industrievestigingen. Deze buitenwijken zijn veel ruimer van opzet: bredere straten (30 à 50 m) en veel meer open plekken. De Sovjets veronderstellen, dat de hier aanwezige gebouwen van sterke constructie zijn en voorzien van kelders. Zij verwachten dat hier de „hoofdweerstandslinje” zal liggen met als mogelijkheid een terugvallen op het oude stadscentrum.

De Sovjets onderscheiden zes verschillende „stratenpatronen”, en wel (zie blz. 578): **a** radiaal patroon, **b** radiaal-ring patroon, **c** straalpatroon, **d** schaakbordpatroon, **e** gemengd, en **f** onregelmatig patroon. Elk patroon heeft zijn eigen belangrijke invloed op de manier, waarop de gevechten worden gevoerd. Het radiale patroon is kenmerkend voor veel oude steden. De gevechten worden hier bemoeilijkt door het ontbreken van laterale verbindingswegen. Het radiaal-ringpatroon is in dit opzicht gunstiger, maar het minst ongunstig van alle patronen is voor de aanvaller het schaakbordpatroon. Voor dit type bebouwing geeft de Sovjetdoctrine de voorkeur aan een verdediging d.m.v. een aantal versterkte punten, en men neemt aan dat een eventuele tegenstander dat precies zo ziet.

De invloed van het gemengde patroon, meestal voorkomend als een radiaal-ringpatroon in het centrum, met een schaakbordpatroon in de buitenwijken, wordt bepaald door het zwaartepunt van de gevechten. Het onregelmatige patroon levert de meeste moeilijkheden op, vooral voor wat betreft de voorbereidingen en de bevelvoering. Men treft het veelal

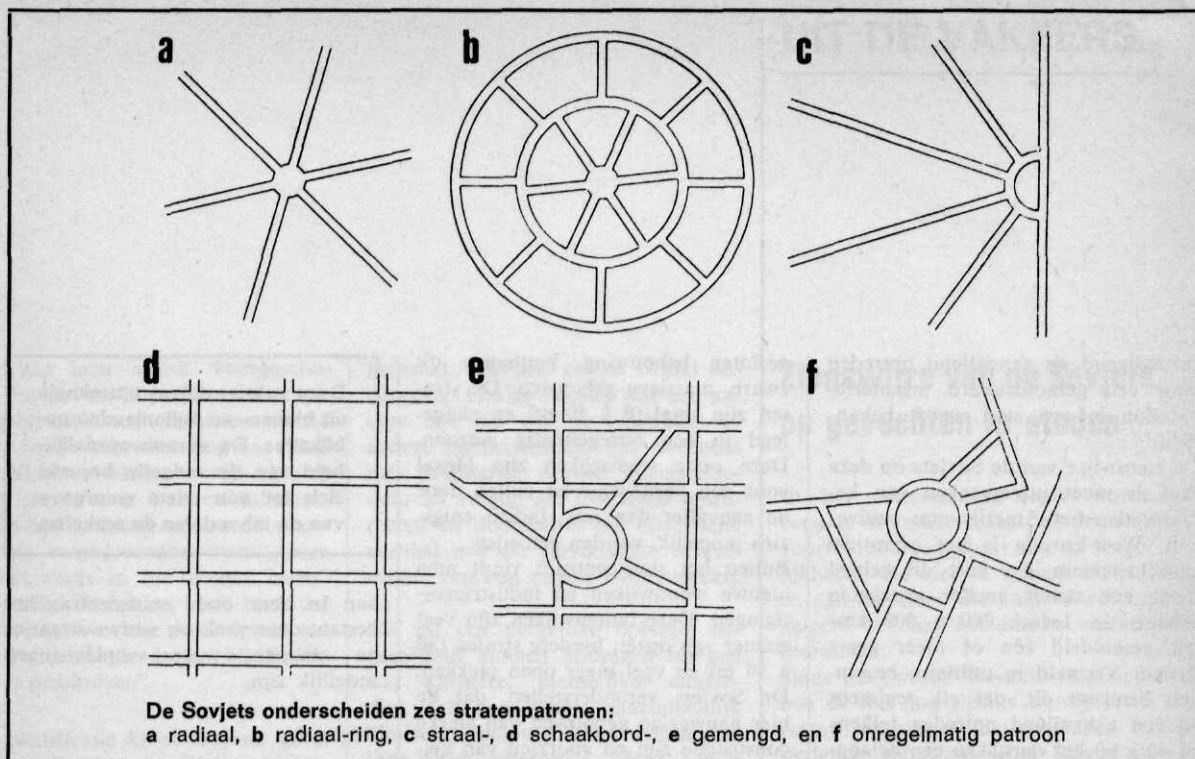
Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

aan in zeer oude stadscentra; het bestaat daar vaak uit nauwe straatjes en sloppen, waar verplaatsingen moeilijk zijn.

Beginsel

De Sovjetdoctrine wijkt eigenlijk niet af van de Amerikaanse: steden dienen door oprukkende troepen zo mogelijk te worden omtrokken, aangezien operaties in steden tijdverslindend zijn en veel troepen vergen. Economische, politieke of ook wel militaire motieven kunnen echter dwingen tot het nemen van een stad. In dat geval moeten vooruitgeschoven eenheden trachten de stad te nemen vóórdat de verdediger de kans heeft gekregen zijn defensie grondig te organiseren, of in elk geval snel vaste voet in de buitenwijken zien te krijgen. Als dat mislukt, moet een beleg worden geslagen om de stad tot overgave te dwingen. Slechts in zeer bijzondere gevallen zal worden getracht de stad stormenderhand te veroveren en te zuiveren.

De manier waarop de aanval op een stad wordt uitgevoerd hangt o.a. af van het al of niet tevoren gebruikt zijn van kernwapens. Indien kernwapens worden gebruikt, gebeurt dit bij voorkeur tegen de buitenwijken aangezien daar de uitwerking het meest doeltreffend is; indien de vijandelijke reserves in het centrum zijn geconcentreerd, kan hiervan echter worden afgeweken. Kernwapeninzet tegen steden wordt in de Sovjetdoctrine voornamelijk voorzien bij een snelle aanval uit de opmars. Het innemen van een grote of een gemiddelde stad vergt normaliter een

De Sovjets onderscheiden zes stratenpatronen:
 a radiaal, b radiaal-ring, c straal-, d schaakbord-, e gemengd, en f onregelmatig patroon

leger van verscheidene divisies, ook indien de aanval direct uit de opmars geschiedt. Vooruitgeschoven elementen trachten vaste voet te krijgen in de buitenrand, terwijl luchtlandings- en luchtmobiele eenheden van bataljonsgrootte worden ingezet om ontsnappingsroutes af te snijden en de verdediging van verschillende kanten onder druk te houden. Deze acties kunnen enerzijds dienen om de verdediging in de stad afbreuk te doen, en anderzijds om de omtrekkende formaties bij hun opmars te ondersteunen.

Indien een stad aanvallenderwijs moet worden veroverd, is het gemotoriseerde infanteriebataljon de basisgevechtseenheid. Hoewel dit bataljon in zekere mate in staat is tot een zelfstandig optreden, zal het meestal worden ingezet binnen het kader van een regimentsactie.

De omtrek van de stad is bepalend voor de hoeveelheid benodigde troepen. Als vuistregel kan men aanhouden twee bataljons per km frontbreedte. Deze bataljons worden overigens niet gelijkmatig over het front uitgesmeerd, doch geconcentreerd op de belangrijkste naderingsmogelijkheden.

Is in open terrein de frontbreedte voor een bataljon 1500 à 2000 m, terwijl de aanvalsdoelen tot ca. 5 km diep kunnen liggen, in steden zijn die

afmetingen aanzienlijk kleiner: de frontbreedte is 400 à 600 m, de eerste aanvalsdoelen liggen meestal niet verder dan ca. 600 m. De doctrine schrijft voor gelijktijdige gecoördineerde aanvallen uit zoveel mogelijk richtingen. De aanval op een kleine of gemiddelde stad wordt meestal ingezet met twee regimenten in voorste lijn, waarbij één regiment de hoofdaanval uitvoert.

De drie bataljons van het regiment voeren de aanval in fasen uit: het voorste bataljon wordt aangewezen voor de „inbraak”, die bestaat uit het veroveren van twee of drie huizenblokken in de voorste lijn van de vijand. Het tweede bataljon volgt het voorste op korte afstand en moet zo nodig plaatselijke tegenaanvallen afslaan. Nadat het voorbataljon vaste voet heeft gekregen, wordt het door het tweede bataljon doorschreden dat dan de aanval voortzet of, indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven, een omtrekkende beweging uitvoert. Het derde bataljon vormt de regimentsreserve en houdt zich gereed voor het uitvoeren van aanvullende opdrachten.

Organisatie en bewapening

Het Sovjet-motinfbat omvat ca. 650 man: 3 tircien à 130 man plus een

stcie. De tircien zijn onderverdeeld in 3 tirpels à 35 man, de pels in groepen à 11 man. Elke tircie beschikt organiek over een mrpel (3 mrn van 120 mm) en een atpel (3 tlvn 82 mm) (NB. De gegevens, vermeld in de laatste zin zijn ten dele in strijd met die uit andere bronnen! v.d.K.) Indien het bataljon optreedt als voorste bataljon van het regiment, dat de hoofdaanval uitvoert, zal het worden versterkt met een afdeling artillerie (3 btn à 4 sn), een tankskadron (10 tks) c.q. een batterij gemechaniseerde artillerie alsmede met een geniecompagnie. Een tweede afdeling artillerie verleent rechtstreekse steun.

De aan het bataljon toebedeelde versterkingen worden meestal opgesplitst over de compagnieën: elke compagnie krijgt in de regel een tankpeloton, een batterij artillerie en een geniepeloton onder bevel. De Sovjetdoctrine voor gevechten in steden lijkt in vele opzichten op de Amerikaanse, maar er zijn enkele accentverschillen. Een duidelijk verschil is er in de benaderingswijze van het vuren met directe richting. Een Sovjetanalyse over de Tweede Wereldoorlog toonde aan, dat tijdens gevechten in steden de artillerie in 40% van alle gevallen vuurde met directe richting. Hieruit werd de les getrokken, dat

een deel van de artillerie dient te worden „uitgedeeld” tot op compagnie-, en zelfs pelotonsniveau. Vuurleidingsproblemen bij een gecentraliseerde leiding bleken zo groot, dat voor de toekomst wordt voorzien dat onder deze omstandigheden slechts 50% van de artillerie op de traditionele (centraal geleide) manier kan worden ingezet.

Voor een goede coördinatie met de infanterie bevindt de afdelingscommandant zich in de onmiddellijke omgeving van de bataljonscommandant. Tijdens de aanval verplaatsen de stukken zich sprongsgewijs, gedekt door rook en direct gericht vuur.

Tanks worden door de Sovjets als een zeer effectief middel voor stadsgevechten beschouwd, niet zozeer vanwege de pantserdekking, maar meer nog vanwege de mogelijkheden voor effectief direct gericht vuur. Hun kwetsbaarheid voor hinderlagen wordt onderkend, maar geaccepteerd. Zij treden meestal op in pelotonsverband (3 tks), waarbij de wigformatie als de enig juiste wordt beschouwd. Elke tank en elk stuk artillerie dienen te worden begeleid door een groep tirailleurs. De infanterie voert het gevecht uitgestegen, en is als enige in staat om verdedigers van huizen en versterkte punten op te ruimen. Het infanteriegevecht wordt zo weinig mogelijk centraal geleid; tot op pelotonsniveau worden taakopdrachten uitgegeven.

Het gevechtsbeeld van een Sovjet-aanval op een stad blijkt een samenhangend geheel van kleinere gevechtsacties te zijn. Aan het bataljon wordt gewoonlijk een begrenzing van de aanvalsdiepte opgelegd, meestal de eigen zijde van een (laterale) straat, twee huizenblokken verder. Compagnieën en pelotons dienen zich te oriënteren op een bepaald markant punt, bv. een bepaald gebouw of een wegenknooppunt, dat zij zelfstandig dienen te nemen volgens aanwijzingen van het bataljon.

Vanwege het min of meer geïsoleerd van elkaar optreden, hetgeen herbevoorrading bemoeilijkt, wordt de hoeveelheid munitie „op de man” verdubbeld, terwijl extra handgraten en explosieven worden meegevoerd. Het zuiveren van de veroverde stadsdelen geschiedt gelijktijdig met de verovering zelf. Bijzondere aandacht moet daarbij worden besteed aan de daken en kelders.

De bevelvoering wordt zoveel mogelijk uitgeoefend d.m.v. persoonlijke contacten, terwijl zo nodig — be-

halve van de normale verbindingsmiddelen — gebruik wordt gemaakt van optische tekens (licht-, rooksignalen). Bij toepassing van radioverbindingen dient te worden gerekend op de noodzaak tot relayeren.

De bataljonscommandopost verplaatst zich gewoonlijk op 200 à 300 m van de voorste eenheden.

De Sovjetdoctrine voor het verdedigend gevecht in steden geeft het spiegelbeeld te zien van die voor een aanvallend optreden. Indien kernwapeninzet is te verwachten, wordt de verdediging bij voorkeur gevoerd buiten de bebouwde kom, in welk geval de normale regels voor het gevecht in meer open terrein van kracht blijven.

Indien de verdediging moet worden gevoerd in de stad zelf, is ook dan het gemotoriseerde infanteriebataljon de basiseenheid.

Versterking met tanks, artillerie en genie vindt plaats in analogie met het aanvallend optreden. De vakbreedte is ook thans geringer dan in open terrein: in het algemeen 600 à 800 m. De verdediging wordt gevoerd als een soort gebiedsverdediging, gebaseerd op een aantal versterkte punten, die elkaar wederzijds kunnen steunen. De versterkte punten, normaal verdedigd door een compagnie, bestaan veelal uit één of enkele gebouwen.

Het bataljon verdedigt zich normaliter met drie compagnieën in voorste lijn, ten einde een maximum aan direct gericht vuur in front te kunnen uitbrengen. Op bataljonsniveau wordt slechts een zwakke reserve (één à twee pelotons) aangehouden, bestemd voor het uitvoeren van lokale tegenstoten. In uitzonderingsgevallen worden de compagnieën gegroepeerd in de diepte, om de vijand tijdens diens opmars te kanaliseren naar „killing zones”, doch in alle gevallen zullen versperringen, mijnafsluitingen en hinderlagen worden toegepast om de vijand de mogelijkheid tot infiltreren tussen de versterkte punten door te ontzeggen.

Elk met directe richting vurend wapen heeft ten minste drie voorbereide opstellingen en verwisselopstellingen, waartussen gedekte verplaatsingsmogelijkheden worden verkend.

Voor het onderhouden van onderlinge verbindingen wordt primair gesteund op lijnverbindingen. Het zonder tijdverlies kunnen inzetten van tegenaanvallen is voorwaarde voor een succesvolle verdediging. Tegen-

aanvallen worden in de regel uitgevoerd door het bataljon in tweede lijn.

Samenvatting en besluit

Volgens de Sovjetdoctrine zijn in de moderne oorlogvoering in Europa gevechten in steden onvermijdelijk en aan de orde van de dag. Eerste streven is, steden te nemen met een snelle aanval direct uit de opmars, of anders de steden te isoleren en vervolgens door beleg tot overgave te dwingen. Indien een grootscheepse aanval ondanks alles niet is te vermijden, dan moet men rekenen op een tijdrovende en troepenverslindende operatie.

De verdediging van een stad dient te zijn gebaseerd op een aantal, elkaar wederzijds steunende, versterkte punten. Ondergrondse faciliteiten moeten worden uitgebuit voor het onderling contact houden en voor laterale verplaatsingen.

Gevechten in steden zijn volgens de Sovjets uniek van aard; de beginselen en de gevechtstechnieken dienen tot in details te worden beheerst, om succes te kunnen bereiken.

In beginsel is er geen verschil in de Amerikaanse en Sovjetopvattingen terzake. Het meest kenmerkende onderscheid bestaat in de bereidheid van de Sovjets, hun artilleriepotentieel voor dit doel te versnipperen en de stukken geschut te gebruiken voor vuren met directe richting. Een tweede onderscheid is de Sovjetzienswijze op de waarde van tanks in het onderhavige geval, dit niettegenstaande dure lessen tijdens de opstand in Boedapest en elders.

De Sovjetdoctrine geeft — evenals overigens de Amerikaanse — geen bevredigend antwoord v.w.b. het onderscheid tussen het optreden in steden en dat in de *verstedelijkte gebieden*. Het zou kunnen zijn, dat men na een grondige analyse niet anders zou kunnen doen dan toegeven dat operaties in verstedelijkte gebieden zouden nopen tot een slaktempo. Dit zou de Sovjettactici, die alle Sovjetstrijdkrachten in Europa hebben geïndoctrineerd met een snel offensief, danig in verlegenheid kunnen brengen: het laten verzamelen van een snel offensief in tijdrovende stadsgevechten strookt niet met de Sovjetopvattingen.

„Urban combat: the Soviets view”, door J. F. Meehan, maj US Army, in „Military Review”, september 1974
J. W. VAN DER KOUWE, lkol inf